

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Porodnost jako demograficko-sociální jev v ČR a EU

Bc. Petra Pulpitová

Diplomová práce

2009

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav veřejné správy a práva
Akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra PULPITOVÁ**

Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**

Studijní obor: **Ekonomika veřejného sektoru**

Název tématu: **Porodnost jako demograficko-sociální jev v ČR a EU**

Zásady pro vypracování:

Úvod

1. Vymezení pojmů
2. Vývoj porodnosti v ČR a EU
3. Sociální dávky v mateřství v ČR a EU
4. Sonda, výzkum
5. Populační prognózy

Závěr

Rozsah grafických prací: —
Rozsah pracovní zprávy: cca 50 stran
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

1. HAMPL, M. a kol. Regionální vývoj: Specifika České transformace, Evropská integrace a obecná teorie. Praha: Univerzita Karlova, 2001. ISBN 80-902686-6-8.
2. KALIBOVÁ, K., PAVLÍK, Z. Mnohojazyčný demografický slovník, 2. vyd. Praha: Česká demografická společnost, 2005. ISBN 80-239-4864-4.
3. Kolektiv autorů. Demografie nejen pro demografy, 2., upravené vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. ISBN 80-85850-30-3.
4. RABUŠIL, L. Kde ty všechny děti jsou? Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 80-86429-01-6.
5. VESELÁ, J. Demografie I. díl. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2003. ISBN 80-7194-596-X.
6. VESELÁ, J. Pohyb obyvatelstva-demografická dynamika. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2004. ISBN 80-7194-701-6.
7. VESELÁ, J. Sociologický výzkum a jeho metody. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2002. ISBN 80-7194-466-1.
8. VESELÁ, J. Sociologie. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2002. ISBN 80-7194-479-3.

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Tomáš Šimek
Ústav veřejné správy a práva

Datum zadání diplomové práce: 16. června 2008

Termín odevzdání diplomové práce: 1. května 2009

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.

děkanka

L.S.

prof. PhDr. Karel Lacina, DrSc.

vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 21. července 2008

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 26. 4. 2009

Bc. Petra Pulpitová

Poděkování:

Touto cestou bych chtěla poděkovat svému vedoucímu diplomové práce Mgr. Tomáši Šimkovi, za odborné vedení, poskytnuté informace, cenné rady a konzultace, které mi pomohly při zpracování této práce.

Anotace

Tato diplomová práce je věnována problematice porodnosti jako demograficko-sociálního jevu v ČR a EU se zaměřením především na období tohoto století. Dále jsou zde stručně popsána nejdůležitější fakta populačních prognóz v souvislosti s ekonomickou aktivitou obyvatelstva a procesem demografického stárnutí.

Klíčová slova

porodnost, demografické stárnutí obyvatelstva, populační prognóza, rodinná politika, sociální dávky

Title

Birth-rate as a demographic-social phenomenon in the Czech Republic and the European Union

Annotation

This thesis deals with the issue of birth rate as the demographic-social phenomenon in the Czech Republic and the European Union, focusing primarily on the period of this century. Furthermore, the most important facts about the population forecasts in the context of economic activity of population and the process of demographic aging are briefly described too.

Keywords

birth-rate, demographic aging of the population, population forecast, family policy, social benefits

Obsah

Úvod	9
1 Porodnost jako sociální jev	11
1.1 Pojmový aparát.....	11
1.2 Faktory ovlivňující porodnost.....	13
2 Vývoj porodnosti.....	15
2.1 Vývoj porodnosti v ČR.....	15
2.1.1 Regionální rozdíly.....	19
2.2 Vývoj porodnosti v relaci k EU.....	21
3 Příčiny nízké porodnosti	26
4 Důsledky a možnosti jejich řešení	28
4.1 Rodinná (pronatalitní) politika.....	29
5 Podpora rodin s dětmi	32
5.1 Daňové výhody pro rodiny s dětmi	32
5.2 Sociální dávky v mateřství v ČR a EU	34
5.2.1 Porodné	35
5.2.2 Peněžité pomoci v mateřství	38
5.2.3 Rodičovský příspěvek.....	41
5.2.4 Další sociální dávky v mateřství vyplácené v ČR	44
6 Umělé oplodnění	46
6.1 Typy a příčiny neplodnosti.....	47
6.2 Léčba neplodnosti	47
6.2.1 Metody léčby	49
6.2.2 Centra léčby neplodnosti	50
7 Sonda v regionu Pardubice	52
7.1 Cíl výzkumu a výzkumný problém.....	52
7.2 Výzkumné hypotézy	52
7.3 Metody ověřování	52
7.4 Plán šetření.....	53
7.5 Interpretace, výsledky šetření	53
7.6 Shrnutí sondy	58
7.6.1 Rozdíly – region Pardubice versus hl. město Praha.....	58
7.7 Doporučení	59
8 Očekávaný vývoj.....	60

8.1	<i>Populační projekce světového obyvatelstva</i>	61
8.2	<i>Prognóza budoucího vývoje v zemích EU</i>	62
8.3	<i>Projekce obyvatelstva ČR dle ČSÚ</i>	64
8.3.1	Očekávaný vývoj plodnosti	64
8.3.2	Očekávaný vývoj úmrtnosti	65
8.3.3	Očekávaný vývoj celkového počtu obyvatel	66
8.4	<i>Populační prognóza ČR dle Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy</i>	67
8.5	<i>Prognóza vývoje ekonomické aktivity populace ČR</i>	68
	Závěr	70
	Použitá literatura	73
	Seznam tabulek	77
	Seznam obrázků	77
	Seznam příloh	78

Úvod

Pro diplomovou práci jsem si zvolila téma „Porodnost jako demograficko-sociální jev v ČR a EU“. Porodnost je velmi důležitá pro popis stávající populace, hledání zákonitostí a sestavování prognóz o budoucím vývoji. Demografické události jako např. sňatečnost, rozvodovost, potratovost atd. mají přímý dopad na úroveň porodnosti a úmrtnosti a s tím související vývoj celé populace. Především výkyvy v úrovni porodnosti vedou k deformaci věkových struktur obyvatel, které jsou klíčové při posuzování dopadů populačního vývoje na trh práce.

Problém nízké porodnosti se netýká pouze České republiky (ČR), dále jen ČR, ale jedná se o problém celosvětový. Obdobná situace je ve všech evropských zemích, i když se výrazněji projevuje v zemích procházejících celkovou společenskou transformací. Také v ČR se objevila nepříznivá atmosféra, kdy většina mladých lidí odkládá narození prvního dítěte do pozdějšího věku či se rozhoduje, jestli je pro ni dítě vůbec žádoucí.

Změny sociálních, ekonomických a politických podmínek v ČR po roce 1989 vyvolaly změny v demografickém chování i v ekonomické aktivitě lidí. První polovina 90. let se v celostátním měřítku ČR stala obdobím dramatického poklesu úrovně plodnosti. Její hladina se snížila ve všech rozhodujících věkových skupinách a současně došlo k posunu průměrného věku ženy při porodu dítěte nad hranici 25 let. Finanční důvody a také to, že se ženy chtějí více věnovat své profesi a že žena s malým dítětem velmi obtížně shání práci – to jsou hlavní důvody, proč je stále úroveň porodnosti na velmi nízké úrovni. Zároveň se však ukazuje, že se mění demografické chování osob vdaných a ženatých, např. u matek s jedním dítětem se projevuje zřetelná tendence dále nezvětšovat již dosaženou velikost rodiny.

Cílem této práce je vytvořit přehled o vývoji porodnosti v ČR na základě mezinárodního srovnání (v rámci Evropské unie) hlavních ukazatelů plodnosti (věk matky, rodinný stav matky) a podat tuto problematiku uceleně a ve vzájemných souvislostech s dalšími faktory s tím, že hlavní pozornost je zaměřena především na období tohoto století. Následně chci z provedené analýzy vyvodit patřičné závěry a doporučení vedoucí ke zlepšení stávajícího stavu. Posledním cílem je stručně popsat nejdůležitější fakta očekávaného vývoje české i evropské populace v souvislosti s ekonomickou aktivitou obyvatelstva a procesem demografického stárnutí.

Diplomovou práci jsem zpracovala do 8 kapitol. V první kapitole vysvětluji pro lepší pochopení problému klíčové pojmy týkající se porodnosti a faktory, které ji bezprostředně ovlivňují. Na ni navazuje kapitola popisující vývoj porodnosti v ČR a EU, která vede k představě o situaci porodnosti a k její komparaci s vybranými evropskými státy. Problematikou příčin, důsledků a jejich možných řešení se zabývá kapitola třetí a čtvrtá. Pátá kapitola je věnována podpoře rodin s dětmi, konkrétně pak daňovým výhodám a sociálním dávkám v mateřství (porodné, peněžité pomoci v mateřství, ...). Dále jsem se zaměřila na umělé oplodnění a léčbu neplodnosti. Osobní postoje k porodnosti byly zjišťovány prostřednictvím dotazníkového šetření v kapitole sedmé. V poslední, osmé kapitole, nastiňuji pravděpodobný budoucí vývoj.

1 Porodnost jako sociální jev

Porodnost je předmětem zájmu různých vědních oborů, v teoretické rovině zejména demografie, ekonomie a sociologie.

Dle knihy *Demografie nejen pro demografy*¹ je porodnost rození dětí, chápáné jako hromadný jev a vztahované k určité populaci, spolu s úmrtností nejdůležitější složka demografické reprodukce. Jako synonymum lze též použít termín plodnost.

Je to demografický a sociální jev moderních společností, který může nabývat povahy sociálního problému. Změny v reprodukčním chování obyvatelstva, k nimž došlo během několika posledních desetiletí, nejsou prvořadně důsledkem sníženého zájmu o děti v rodině, ale jsou výsledkem působení hospodářských a společenských faktorů, které rozhodování obyvatelstva ovlivňují v neprospěch rodinného života.

Statistika porodnosti je založena na hlášení o narození, které obsahuje údaje o narozeném dítěti, rodičích a údaje vztahující se k porodu (evidenci potratů provádí ministerstvo zdravotnictví). Z matričního zákona (č. 268/1949 Sb.) vyplývá povinnost zápisu každého narozeného dítěte do matriky v místě, kde k narození došlo. V Československu byl zaveden jednotný systém státních matrik 1.1.1950. Údaje pro toto hlášení jsou na matrice sbírány na základě podkladů zdravotnických zařízení, matrika dále předává hlášení Českému statistickému úřadu (ČSÚ), dále jen ČSÚ pro další zpracování.

1.1 Pojmový aparát

Vzhledem ke značné složitosti porodnosti je zapotřebí umět se orientovat v základních pojmech, které s tímto demografickým jevem souvisejí. Pro upřesnění uvádím v následujícím textu podle knih *Demografie nejen pro demografy* (s. 27–34) a Úvod do demografie (s. 22, 33, 232) stručnou definici nejzákladnějších z nich.

Plodivost (fekundita) – schopnost muže a ženy plodit děti.

Úhrnná plodnost (fertilita) - udává průměrný počet živě narozených dětí připadajících na jednu ženu. Tento ukazatel je zvláště vhodný pro mezinárodní srovnání.

---

¹ Kolektiv autorů. *Demografie nejen pro demografy*. 2., upravené vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998, s. 33.

Porod – činnost, jíž se ukončuje těhotenství narozením dítěte (dětí) po 36 týdnech trvání gravidity.

Míra porodnosti - ukazatel počtu živě narozených dětí na 1000 obyvatel středního stavu ve vymezeném období.

Hrubá míra porodnosti udává počet živě narozených dětí na 1000 obyvatel středního stavu sledované populace.

Obecná míra porodnosti je definována jako poměr počtu živě narozených dětí na 1000 žen v reprodukčním věku (15 – 49 let) v daném roce. Pro zpřesnění ukazatele se vypočítávají specifické plodnosti, které berou v úvahu věk, rodinný stav žen, pořadí narozených dětí, ...

Míry specifické plodnosti – jsou konstruovány podle pětiletých věkových skupin, jednotek věku nebo ročníků narození. Zpravidla jde o čisté specifické plodnosti (vycházíme z počtu živě narozených dětí).

$$f_y = \frac{N_y}{S_y} * 1000 \quad \text{Vzorec 1 Míra specifické plodnosti}$$

f_y ..... míra specifické plodnosti

N_y ..... počet živě narozených ženám v reprodukčním věku (15 – 49 let)

S_y ..... střední počet žen ve věku y

Míry specifické plodnosti podle pořadí:

$$f_y^j = \frac{N_y^j}{F_y} \quad \text{Vzorec 2 Specifická plodnost podle pořadí (j) narozeného dítěte}$$

$$f_y^1 = \frac{N_y^1}{F_y} \quad \text{Vzorec 3 Specifická plodnosti 1. pořadí}$$

$$f_y = \frac{N_y}{F_y} \quad \text{Vzorec 4 Specifická plodnost celková (všechna pořadí)}$$

Hrubá míra reprodukce vyjadřuje počet děvčat, která se průměrně narodí jedné ženě během celého jejího reprodukčního období, přičemž se nepřihlíží k úmrtnosti.

Čistá míra reprodukce vyjadřuje průměrný počet živě narozených děvčat jedné ženě během celého jejího reprodukčního období a dožije se věku své matky v době porodu.

Populační politika je souhrn konkrétních praktických opatření (převážně dlouhodobého charakteru), kterými se má usměrnit populační vývoj ve smyslu cílů určité vládní moci.

Populační bilance je nástroj, který zobrazuje vzájemnou souvislost základních charakteristik rozsahu jednotlivých složek reprodukčního procesu obyvatelstva.

$$S_t = S_{t-1} + (N_t - M_t) + (I_t - E_t) \quad \text{Vzorec 5 Populační bilance}$$

N ... počty narozených

M ... počty zemřelých

I .... počty přistěhovalých

E .... počty vystěhovalých

t ... daný rok

t-1 ... předchozí rok

1.2 Faktory ovlivňující porodnost

Úroveň porodnosti je podmíněna celou řadou demografických, ekonomických a sociálních faktorů. Z demografického hlediska závisí jednak na počtu a struktuře žen v reprodukčním věku, jednak na intenzitě jejich plodnosti. Dále jsou to ukazatelé plodnosti.

Narozené děti se rozlišují podle²:

- **rodinného stavu matky** v době porodu - manželské a nemanželské,
- **věku matky** při porodu,
- **projevu**, resp. neexistence známek života - živě a mrtvě narozené,
- **pořadí** – tzn. kolikáté narozené dítě matky to je, biologické a v manželství. Podle počtu porodů jsou ženy rozdělovány na nullipary (ženy, kterým se dosud žádné dítě nenarodilo), prvorodičky nebo-li primipary (ženy, které rodí poprvé) a vícero dičky nebo-li multipary (ženy, které již dříve rodily).

---

² VESELÁ, J. *Pohyb obyvatelstva-demografická dynamika*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2004, s. 15.

Mezi ekonomické a sociální faktory ovlivňující úroveň porodnosti patří např. populační politika státu, bytová situace partnerů, úroveň vzdělání žen, uplatnění na trhu práce, hodnotový systém partnerů, ekonomická prosperita, společenská a náboženská víra (obzvláště vztah k antikoncepci) apod.

V našich podmínkách je úroveň celkové plodnosti velkou měrou závislá na podílu žen žijících v manželství a věku vstupu do manželství a samozřejmě na intenzitě plodnosti v jednotlivých věkových skupinách.

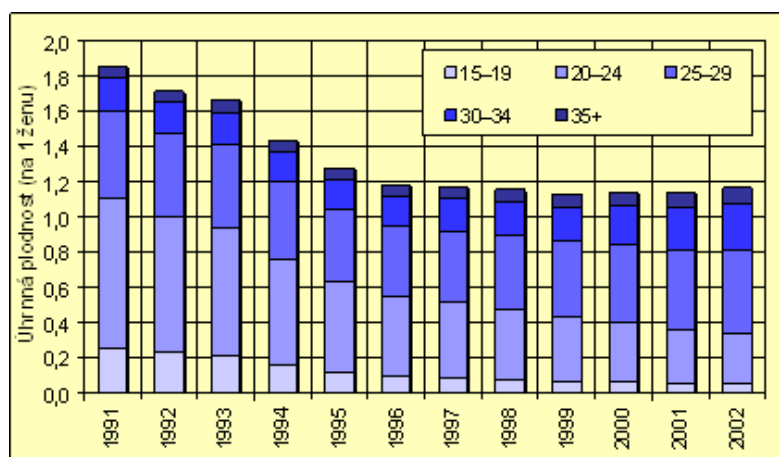
2 Vývoj porodnosti

K lepšímu porozumění porodnosti uvádím její vývoj v letech 2000 – 2008 v následujícím textu. Konkrétní počty narozených dětí v ČR od roku 1990 pak uvádím v Příloha 1.

2.1 Vývoj porodnosti v ČR³

Nejcharakterističtějším rysem současného demografického vývoje v ČR je **nízká porodnost**. Počet narozených v roce 2000 činil 90 910. O rok déle toto číslo ještě kleslo na 90 715. Hrubá míra porodnosti byla 8,8 promile. Porodnost začala v ČR opět stoupat až od roku 2002.

Obrázek 1 - Vývoj úhrnné plodnosti a její struktury podle věku v ČR v letech 1991-2002

Zdroj: *Neplodnost.cz* [online]. 2008 [cit. 2008-12-20]. Dostupný z <http://www.neplodnost.cz/web/verejnost/informace/reprodukci_zdravi/>.

Za přelomový se považuje rok 2005, kdy se živě narodilo 102,2 tisíc dětí, což bylo o 4,5 tisíc více než v roce předchozím a nejvíce od roku 1995 (včetně), kdy počet živě narozených poprvé klesl pod sto tisíc. Avšak i přes zvýšený počet narozených dětí zůstala **úroveň plodnosti** v ČR velmi nízká: na jednu ženu v reprodukčním věku stále připadalo průměrně méně než 1,3 dítěte, konkrétně 1,28 dítěte. V roce 2006 díky počtu 105,8 tis. živě narozených dětí stoupla úhrnná plodnost na hodnotu 1,33 a překonala tak hranici velmi nízké úrovně plodnosti (1,3). V roce 2007 i 2008 růst porodnosti pokračoval. Počet živě narozených dětí byl v roce 2007 téměř o 9 tisíc vyšší než v roce

³ Český statistický úřad [online]. 2009 [cit. 2009-01-16]. Dostupné z <<http://www.czso.cz>>.

předcházejícím, dosáhl 114,6 tisíce. Polovinu nárůstu přitom tvořily druhorozené děti, které měly nejčastěji ženy ve věku 29-32 let. Hodnota ukazatele úhrnné plodnosti vzrostla na 1,44; v roce 2008 dokonce na 1,5 a to díky počtu 119,6 tis. živě narozených. Více dětí se naposledy narodilo v roce 1993 (121 tis.).

Průměrná úhrnná plodnost v ČR v letech 2000 – 2005 činila 1,19 dítěte na jednu ženu. Nejmenší byla v roce 2000 (1,144) a od té doby rostla. Pro rok 2007 je to sice 1,44 dítěte, ale je to pořád velmi málo. Pro zajištění alespoň prosté reprodukce (tzn. aby se populace nezmenšovala) je třeba úhrnná plodnost mírně nad dvě děti narozené jedné ženě.

Pozitivní ale je, že klesla kojenecká a novorozenecká úmrtnost: v roce 2000 činila 4,0 promile, resp. 2,3 promile. Dalším výrazným rysem populačního vývoje je i pokles počtu potratů. V roce 1997 se jejich počet vyšplhal až na téměř 56 tisíc, v roce 2000 jich bylo již „jen“ 47 370 a v roce 2007 tento počet klesl až na 40 900.

Naopak negativní trend **rostoucího věku prvorodiček** stále pokračuje. Průměrný věk matek při narození prvního dítěte se pohyboval v roce 2000 na úrovni 27,2 let celkově, tzn. bez rozlišení pořadí narozeného dítěte. V roce 2005 nárůst pokračoval na 26,6 let u narození prvního dítěte a 28,6 let celkově. V roce následujícím to bylo 26,9 let a 28,9 let celkově. Meziroční nárůst během let 2000 – 2006 činil v průměru 0,3 roku. V letech 2007 i 2008 se průměrný věk matky zvýšil o 0,2 roku a vyšplhal se tak na 27,3 let při prvním dítěti a na 29,3 let celkem (rok 2008). Díky tomu došlo v České republice během posledních let k jednomu z největších skoků v Evropě. Odkládání mateřství do vyššího věku dokládá také údaj, že téměř třicet procent žen přivádí na svět své první dítě až po svých třicátých narozeninách, i když biologicky ideální věk pro porod je mezi 21 až 24 lety. Nejvíce odkládají první porod ženy v Praze, která svým charakterem reprodukce v roce 2000 (28,9) v podstatě předběhla o několik let vývoj v ostatních regionech.

A jak přibývá starších prvorodiček, ubývá těch nezletilých. Zatímco na počátku devadesátých let se dívkám mladším 18 let narodily ročně více než dva a půl tisíce miminek, v roce 2005 už to byla jen necelá tisícovka. Čtrnáctiletým a mladším děvčatům se podle statistiky v tomto roce narodilo 19 dětí, tedy zhruba stejně jako před patnácti roky. Šestnáctiletých rodiček ale v tomto období ubylo téměř o polovinu, v roce 2005 jich bylo 264⁴ (viz Příloha 2). A kde rodí nezletilé dívky nejčastěji?⁵ Jak uvádím

⁴ Nezletilých maminek ubývá. *Pardubický deník*. 2.2.2007, č. 28, s. 1.

⁵ Školačky maminkami? *Pardubický deník*. 2.2.2007, č. 28, s. 2.

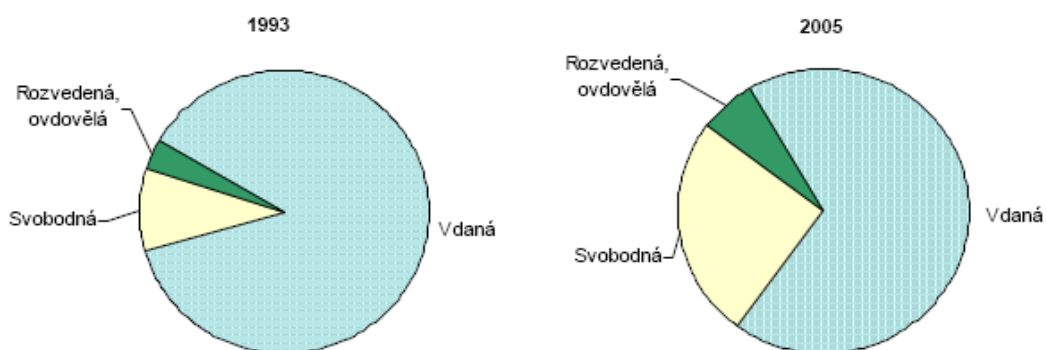

v Zdroj: Školačky maminkami? *Pardubický deník*. 2.2.2007, č. 28, str. 2.

Příloha 3, je to v Ústeckém a Moravskoslezském kraji, kde v nezletilém věku rodí více než 160 dívek. Nejmenší je pak toto číslo ve Zlínském kraji (21 v roce 2004). V roce 2007 se dívkám do 14 let (včetně) narodilo 18 dětí.

Dalším charakteristickým znakem demografického přechodu, jak zmiňuje i D. Bartoňová (2001, str. 56), je růst **mimomanželské plodnosti**, související s odmítáním tradičního manželství a šířením nesezdaných soužití. Podíl živě narozených dětí mimo manželství se zvýšil znatelně – z necelých 10 % v roce 1991 na více než 25 % v roce 2002. Toto zvýšení může být ovlivněno i zvýšeným počtem nesezdaných partnerství. Přestože uvedený trend byl dlouhodobější, především od roku 2000 bylo tempo růstu počtu i podílu nemanželsky narozených dětí výrazně rychlejší. Z celkového počtu živě narozených v ČR v období 2000 – 2005 se mimo manželství narodilo 27 % dětí. V roce 2000 se nevdaným ženám narodilo 19,9 tisíc dětí, které tak představovaly 21,8 % všech živě narozených. Tento trend během let postupoval a podíl dětí narozených mimo manželství se zvyšoval až na 32,5 tisíc (31,8 %) v roce 2005. O rok dříve byl přitom tento podíl ve výši 30,6 %, tedy o více než 1 % méně. Ani v dalších letech se situace nezměnila a podíl mimomanželsky narozených dětí ze všech narozených rostl. V roce 2006 dosáhl 33,3 % (41,6 % u prvorozených), v roce 2007 dokonce 34,5 % (u prvorozených 44 %). O rok později (2008) se tento podíl zvýšil o další 1,8 procentního bodu, na 36,3 %. Mimo manželství se tak narodilo 43,5 tis. dětí.

Obrázek 2 - Struktura živě narozených podle rodinného stavu ženy v letech 1993 a 2005

Zdroj: Český statistický úřad [online]. 2006 [cit. 2007-02-19]. Dostupné z <[http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/360034A5ED/\\$File/400806a1.pdf](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/360034A5ED/$File/400806a1.pdf)>.

Naprostá většina z dětí narozených mimo manželství se rodí svobodným ženám. Zastoupení svobodných mezi neprovdanými matkami se v polovině 90. let pohybovalo mezi 73 – 74 %, poté se plynule zvyšovalo až na téměř 4/5 v roce 2005. Podíl

rozvedených matek ve stejném období poklesl z téměř ¼ na necelou pětinu. Zastoupení ovdovělých žen mezi matkami mimomanželsky narozených dětí je dlouhodobě minimální (okolo 0,3 %). Ve struktuře celkového počtu narozených dětí to znamená, že svobodnou matku tak měla v roce 2005 již ¼ ze všech narozených dětí.

Od roku 2007 navíc Český statistický úřad sleduje údaje za otce nejen u manželsky narozených, ale u všech narozených dětí. Údaje o otci dítěte byly v roce 2007 uvedeny u 72 % mimomanželsky narozených dětí. Průměrný věk otců činil 32,9 let (u matek 29,1) celkem a první dítě se narodilo mužům ve věkovém průměru 31,2 let. V roce 2008 měly prvorozené děti otce v průměru 31,3 let, celkem pak 33,0 let.

Co se týče **vícečetných porodů**, v roce 2005 připadaly na každých 100 porodů téměř dva vícečetné porody. Jedná se zejména o porody dvojčat, počty trojčat dlouhodobě kolísají mezi 10 až 30 porody ročně a porody čtyřčat se vyskytují jen výjimečně. Zatímco v polovině 90. let bylo ročně zaznamenáno asi tisíc porodů dvojčat, v roce 2005 byl jejich počet téměř dvojnásobný. Jak lze vidět i z tabulky 1, v roce 2005 se narodilo o 560 dvojčat (tedy asi o 41 %) více než tomu bylo v roce 2000. V roce 2005 znamenal přibližně každý 50. porod narození dvojčat a podíl vícečetných porodů tak stoupl během let 2000 – 2005 o 0,38 %.

Zajímavé může být i sledování četnosti narození v jednotlivých měsících a obdobích roku. V ČR se pravidelně vyšší počet dětí rodí v jarních a letních měsících, zatímco na podzim a v první polovině zimy jsou počty narozených podprůměrné. Zatímco v měsících září až únor se v letech 2000 – 2005 průměrně měsíčně narodilo cca 7200 dětí, v měsících březen až srpen to bylo v průměru cca 8 tisíc dětí.

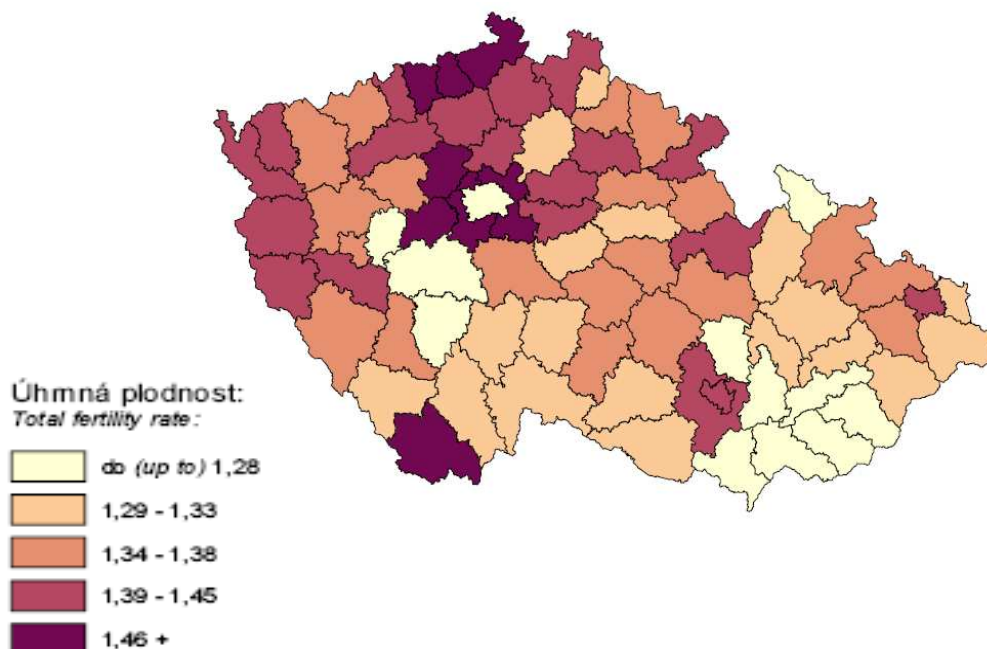
2.1.1 Regionální rozdíly⁶

Obdobný vývoj porodnosti jako v celé ČR lze pozorovat i na nižších regionálních úrovních státu. V jednotlivých ukazatelích plodnosti najdeme ale mezi jednotlivými regiony rozdíly. Nejméně dětí se rodí ve velkých městech, naopak nejvíce v okresech severozápadního pohraničí (viz Obrázek 3). Nejnižší **úhrnná plodnost byla v letech 2000 – 2008 v okresech jihovýchodní Moravy. V roce 2005 byla nejvyšší úhrnná plodnost v kraji Ústeckém (1,38) a Středočeském (1,34). Úhrnné plodnosti v rozmezí 1,28-1,3 dosahovaly okresy severozápadního pohraničí (Most, Chomutov), středních Čech (Kladno, Mělník) a okres Český Krumlov. Ve většině pohraničních okresů je dlouhodobě obyvatelstvo mladší věkové struktury a zvýšený počet sociálně slabých skupin, u kterých je obvyklá vyšší**

⁶ Zdroj: Český statistický úřad [online]. 2006 [cit. 2007-01-21]. Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/publ/4027-04-1991_2003>.

úroveň plodnosti, zejména u romského obyvatelstva a u obyvatelstva s nižším vzděláním.

Obrázek 3 - Úhrnná plodnost v jednotlivých regionech ČR v letech 200-2007

Zdroj: Český statistický úřad [online]. 2006 [cit. 2007-02-25]. Dostupné z <<http://www.czso.cz/csu/2007>>.

Při současném odkládání sňatků a poklesu manželské plodnosti rostl také význam **mimomanželské plodnosti**. Podíl dětí narozených mimo manželství se v jednotlivých regionech značně liší (viz Tabulka 1). Trvale nejnižší zastoupení zůstává na Vysočině a ve Zlínském kraji. V Praze se podíl nemanželsky narozených od roku 2000 udržuje pod celorepublikovým průměrem. V Karlovarském a Ústeckém kraji, kde je mimomanželská plodnost již řadu let velmi vysoká, se v roce 2007 mimo manželství narodilo přibližně 50 % dětí. Vysoký podíl mimomanželsky narozených dětí je i v Libereckém a Moravskoslezském kraji.

Tabulka 1 - Podíl živě narozených dětí mimo manželství z živě narozených celkem podle krajů v letech 2000 – 2005 (v %)

Kraj	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
------	------	------	------	------	------	------	------	------

Hl. m. Praha	21,1	22,8	23,6	25,4	27,3	28,0	30,0	30,8
Středočeský kraj	19,0	20,7	22,3	25,6	27,7	29,0	29,7	31,3
Jihočeský kraj	18,0	18,8	21,9	26,1	28,6	29,4	33,0	33,1
Plzeňský kraj	20,6	23,1	24,5	29,3	30,3	32,4	34,0	35,1
Karlovarský kraj	41,4	41,3	43,9	46,9	47,6	49,4	51,1	51,0
Ústecký kraj	39,0	40,0	42,1	45,6	47,4	48,0	48,3	49,6
Liberecký kraj	28,6	29,1	31,9	34,3	36,0	37,9	38,1	40,2
Královéhradecký kraj	19,5	21,9	22,5	27,1	29,5	30,4	31,8	35,0
Pardubický kraj	16,5	17,8	20,6	23,8	25,4	27,8	30,0	30,0
Kraj Vysočina	11,8	12,6	14,5	18,2	20,0	22,7	24,9	25,2
Jihomoravský kraj	16,7	18,5	20,0	23,4	25,0	26,4	27,8	28,8
Olomoucký kraj	20,4	22,4	25,1	26,4	30,2	31,2	33,4	34,5
Zlínský kraj	12,1	14,3	15,1	18,2	20,3	21,5	23,5	25,8
Moravskoslezský kraj	24,3	26,9	29,2	32,6	35,6	36,5	38,1	39,4
Česká republika	21,8	23,5	25,3	28,5	30,6	31,7	33,3	34,5

Zdroj: Český statistický úřad [online]. 2006 [cit. 2007-02-25]. Dostupné z <<http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/p/4027-06>>.

Uvedené regionální rozdíly v podílu dětí narozených mimo manželství souvisí s dlouhodobě vysokou nezaměstnaností v jednotlivých regionech, s nízkou vzdělaností úrovní obyvatelstva a s vyšším zastoupením sociálně slabých skupin osob (Karlovarský, Ústecký a částečně Moravskoslezský kraj).

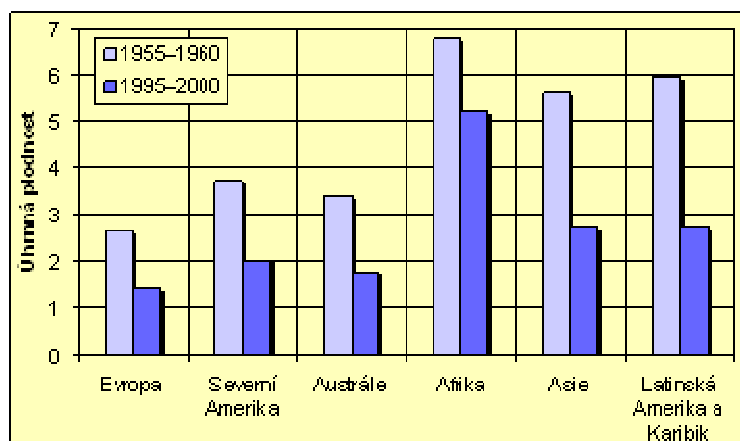
2.2 Vývoj porodnosti v relaci k EU

Evropská unie je uskupení 27 členských států, a to Francie, Německo, Itálie, Belgie, Nizozemí, Lucembursko, Dánsko, Irsko, Velké Británie, Řecko, Portugalsko, Španělsko, Rakousko, Finsko, Švédsko, ČR, Polsko, Slovensko, Maďarsko, Slovinsko, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Malta, Kypr a od roku 2007 i Rumunsko a Bulharsko.

Porodnost obyvatelstva je celkovým problémem v podstatě všech vyspělých zemí světa, ale především zemí EU. Evropské země se potýkají několik posledních let s nízkou porodností, která je nesrovnatelně nižší než na ostatních kontinentech (viz

Obrázek 4). Průměrný věk populace se tak rychle zvyšuje. Mladí lidé mají čím dál častěji pouze jedno dítě, dokonce přibývá i párů, které nemají děti vůbec.

Obrázek 4 - Úhrnná plodnost (počet narozených dětí na 1 ženu ve věku 15-49 let) ve vybraných regionech světa

Zdroj: *Neploidnost.cz* [online]. 2008 [cit. 2008-12-20]. Dostupný z <http://www.neploidnost.cz/web/verejnost/informace/reprodukcní_zdraví/>.

Téměř všechny členské státy EU mají **úhrnnou plodnost pod hranicí prosté reprodukce**. Existují mezi nimi však značné rozdíly (viz Obrázek 5). V roce 2004 byla nejvyšší úhrnná plodnost v Irsku (2,0) a Francii (1,9), naopak nejnižší v Polsku, Lotyšsku, Slovinsku a také v ČR (pouze 1,2).

V roce 2005 patřilo poslední místo Německu (po Hong Kongu druhý nejnižší počet na světě), následovala Litva, Rakousko a Itálie. Nejvyšší porodnost z členských zemí EU mělo Irsko, což však při světovém srovnání stačilo pouze na 153. místo.⁷

V následujícím roce, tedy v roce 2006, se nejvíce dětí narodilo opět v Irsku a také ve Francii (cca 2 porody na každou ženu). Francouzská porodnost přitom narůstá stabilně už delší dobu. Počet narozených se zde v roce 2006 vyšplhal až na 830 900.⁸ Jedná se o nejvyšší přírůstek obyvatelstva mezi členskými zeměmi EU. Úhrnná plodnost **nad 1,7** byla dále v Dánsku, Finsku, Velké Británii, Švédsku, Nizozemí a Belgii. V Lucembursku se pohybovala na úrovni 1,7; v Estonsku 1,5. Do intervalu 1,3-1,5 (velmi nízká plodnost) se zařadily země jako Kypr, Rakousko, Portugalsko, Malta, Německo, Španělsko, Itálie, Maďarsko, Rumunsko, Bulharsko a Lotyšsko. Extrémně nízká úhrnná plodnost – pod 1,3 – byla v ČR, Řecku, Litvě, Slovinsku, Slovensku a vůbec nejméně nově narozených dětí – 1,24 na jednu ženu – připadlo na Polsko.

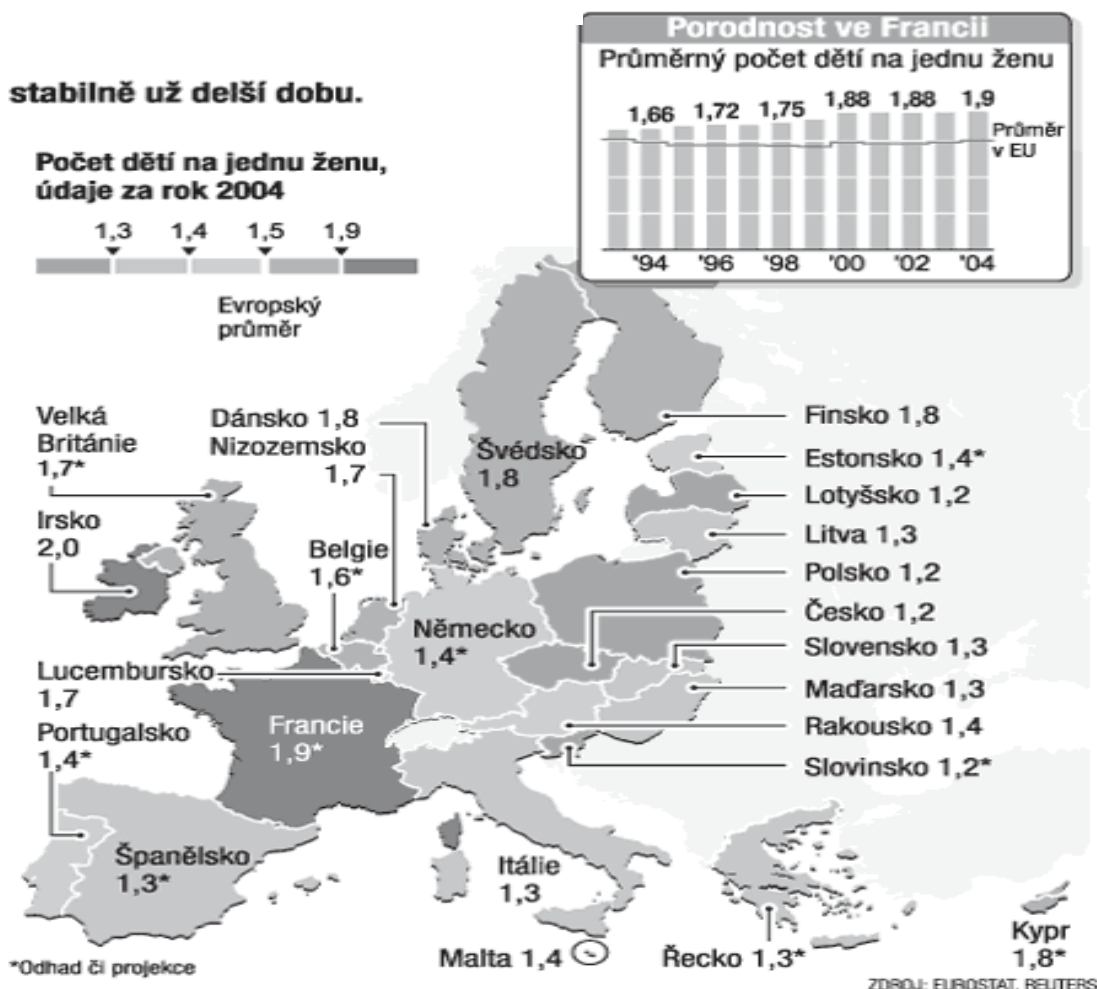
⁷ GOLA, P.. *Peníze maminkám ... zvýší porodnost?* [online]. 2006, 19.6.2006 [cit. 2008-10-22].

Dostupný z <<http://www.mesec.cz/clanky/penize-maminkam-zvysi-porodnost/+porodnost+v+EU&hl=cs&ct=clnk&cd=11&gl=cz>>.

⁸ LISTÍK, M.: Živě z Francie. *Metro*. 17.1.2007, s. 5.

Celkový průměr EU27 za rok 2006 činil 1,52.⁹ Konkrétní úroveň úhrnné plodnosti v jednotlivých členských státech EU za rok 2006 uvádím v Příloha 5.

Obrázek 5 - Porodnost v Evropské unii (rok 2004)

Zdroj: *Hospodářské noviny : Evropa se vylidňuje, porodnost klesá* [online]. 2006 [cit. 2007-04-11]. Dostupný z <http://hn.ihned.cz/index.php?p=500000_d&article%5Bid%5D=18420250>.

Stejně jako v ČR i v dalších státech EU stále větší část populace oddaluje rození dětí do **vyššího věku**. Ještě v roce 1994 byl průměrný věk prvorodičky v Evropě 26,8 let, v roce 2005 se zvýšil již na 28,2 let. K jednomu z největších skoků v Evropě došlo ale právě v ČR. Průměrný věk matky při narození dítěte se u nás, v Maďarsku, Polsku, na Slovensku a v pobaltských zemích (Litva, Lotyšsko, Estonsko) pohyboval v intervalu

⁹ GOLA, P.. *Porodnost je nízká... půjdeme do důchodu později?* [online]. 2007, 26.3.2007 [cit. 2008-11-22]. Dostupný z <<http://www.mesec.cz/clanky/porodnost-je-nizka-pujdeme-do-duchodu-pozdeji/+porodnost+v+EU&hl=cs&ct=clnk&cd=6&gl=cz>>.

27-28,5 let. V Dánsku, Finsku, Švédsku, Francii, Irsku, Lucembursku, Nizozemsku, Velké Británii dokonce 29-30 let. Do skupiny s průměrným věkem matky při prvním porodu 27,5–29,5 patří Řecko, Slovinsko a Španělsko. V Portugalsku a Rakousku měly ženy dítě ve věku kolem 27 let.

A jak je to s počtem dětí narozených **mimo manželství**? Absolutně nejnižší podíl vykazovalo v roce 2004 Řecko a Kypr s hodnotou pod 5 %. Do intervalu 10-20 % se svou mimomanželskou plodností zařadila například Itálie a Polsko, tedy země se silnou katolickou tradicí. Nejvíce států, včetně ČR, patřilo do intervalu 20-40 %. K zemím s nejvyšším podílem dětí narozených mimo manželství (nad 40 %) patřila většina severovýchodních zemí jako Dánsko, Finsko, Švédsko, ale i Estonsko a Lotyšsko. Dále se k nim řadily Francie, Velká Británie a Slovinsko.

Závěrem této kapitoly lze říci, že vzhledem k velmi rychlému průběhu všech změn postupovaly i změny demografického chování velmi rychle a úroveň řady ukazatelů dosáhla extrémních hodnot. Týkalo se to především poklesu úrovně plodnosti, vzrůstu podílu dětí narozených mimo manželství a rostoucího věku prvorodiček. To platí jak pro vývoj porodnosti v ČR, tak pro vývoj v ostatních zemích EU.

3 Příčiny nízké porodnosti

Nízká porodnost má ve své podstatě množství opodstatnění. Mladé rodiny nejcitlivěji a intuitivně reagují na situaci ve společnosti, ve které dnes představují děti pro své rodiče mnohem menší ekonomický přínos, než tomu bylo v minulosti. Dítě už není lacinou pracovní silou, zabezpečení rodičů ve stáří není závislé na počtu dětí. Za stávajících společenských podmínek děti výrazně zvyšují náklady rodin a v konečném důsledku způsobují sociální sestup. Vedle stoupajících nákladů na dítě značně stouply i nároky na kvalitní život dítěte, a tudíž významně stoupla důležitost rodiny jako možného zdroje lidského kapitálu. Ne všechny země a ne všechny rodiny mají stejné ekonomické zajištění a stejné finanční možnosti. Výchova dítěte je vysoce náročná věc nejen z pozice psychologické, ale také z pozice finanční a materiální.

Další uváděnou příčinou nízké porodnosti je odkládání založení rodiny do vyššího věku, které je způsobeno tím, že v dnešní společnosti mají mladí lidé více možností, chtějí více studovat, cestovat, ženy se chtějí více věnovat svému profesnímu postavení. Dalším důvodem je i to, že žena s malým dítětem těžce shání práci, neboť zaměstnavatel předpokládá, že malé děti vyžadují častěji péči matky. Proto velice často nemalé množství rodin vyčkává s dítětem na vhodnější dobu, kdy již budou finančně zajištěni, nebo využívají podpory státu.

Podle některých odborníků lze pokles porodnosti vysvětlit dvěma základními faktory, které je možné rozložit na působení řady dalších dílčích faktorů. Prvním základním faktorem je **individuální přizpůsobování západoevropskému modelu rodiny** v souvislosti s dostupností moderních forem antikoncepce, rozdělením rolí v rodině, emancipačním hnutím žen a nárůstem významu vzdělání a profesní kariéry. Za druhý hlavní faktor je považována **ekonomická a sociální (zejména bytová) situace** - pokles sociální úrovně rodin s dětmi, obtížná zaměstnatelnost matek s malými dětmi, nedostatek bytů finančně dostupných mladým rodinám atd. Bydlení a další zabezpečení potomka je pak z velké části závislé na **finanční situaci**. Mladé rodiny mají mnohdy jenom jedno dítě, aby svému potomkovi mohli zabezpečit vše potřebné pro jeho bezstarostné dětství a dopřát mu všech nabízených výhod dnešní doby. A někteří mladí lidé nemají děti vůbec, neboť preferují kariéru a pohodlný způsob života před založením rodiny.

Ať už se jedná o jakýkoliv důvod nízké porodnosti, vždy se více či méně dotýká tzv. rizikových skupin, mezi které patří skupina mladých lidí. Je zřejmé, že porodnost s sebou nese mnoho důsledků, ať už pozitivních či negativních. Proto se v další kapitole věnuji právě jim a jejich možným řešením.

4 Důsledky a možnosti jejich řešení

Pokles porodnosti, ať už z jakéhokoliv důvodu, způsobuje nezpochybnitelný problém, a to závažné **změny ve struktuře populace**. Pro věkovou strukturu obyvatelstva je typické střídání negativních zářezů a pozitivních výstupků, které jsou způsobené střídáním silných a slabých populačních generací. Nejde jen o to, že se rodí méně dětí, ale stále **se snižuje počet ekonomicky aktivních lidí**. Takže pracujících, kteří vydělávají na důchody a sociální zabezpečení důchodců (zjednodušeně řečeno), i nadále ubývá. Způsob financování důchodů je u nás velmi špatně organizován a vzhledem k demografickým trendům není ani dlouhodobě udržitelný. Penze občanů v důchodovém věku jsou totiž financovány z odvodů zaměstnanců v produktivním věku. Ovšem lidí v důchodovém věku stále přibývá. Kdo tedy bude platit důchody současných pracujících? Tento problém se netýká pouze ČR, ale celé Evropy. A v příštích 25 letech bude stárnutí obyvatelstva pokračovat. Z členských zemí EU je nejnižší průměrný věk v Irsku (33,1 let), dále na Kypru (34,2 let) a na Slovensku (35,0 let). Nejhůře jsou na tom Němci (41,3 let), Italové (41,0 let) a Finové (40,3 let).¹⁰ To znamená, že sociální systémy potřebují zásadní změny, a to co nejdříve.

Porodnost v zemi z velké části závisí na sociální jistotě a na pocitu z budoucnosti. Mezi zřejmě nejčastěji zmiňované **návrhy na řešení** nepříznivého demografického vývoje obyvatelstva patří imigrace a podpora rodiny ze strany státu. Proto je potřeba zlepšit ekonomické a sociální podmínky rodin s dětmi. Jedním ze základních předpokladů je oživení bytové výstavby a s tím spojená lepší možnost získání vlastního adekvátního bydlení. Bytová výstavba vzrostla, bytů je dostatek, ale ceny jsou pro většinu mladých lidí příliš vysoké. Problémem se často stává i otázka, jak sladit profesní kariéru a péči o dítě. Jednou z možností řešení by mohlo být vytvoření systému restrikcí a pobídek, aby si zaměstnavatelé nevybírali pouze svobodné, bezdětné a muže.

Podle P. McDonalda (2006, s. 496) leží řešení pro nízkou fertilitu v poskytování většího pocitu jistoty mladým ženám a mladým mužům v tom, že když uzavřou sňatek a budou mít děti, budou společností v tomto sociálně a individuálně důležitém rozhodnutí podporováni.

D. Dzúrová (2001, s. 71) uvádí, že podle zkušeností nemají opatření v podobě materiální podpory dlouhodobější účinek a ani nástroje bytové politiky nehrají

---

¹⁰ GOLLA, P., cit. 9.

v rozhodování o dětech nejdůležitější roli. Podle ní by osobní rozhodování o dětech mohlo ovlivnit zlepšení celkového klimatu ve společnosti a perspektivní rozvoj oblastí ekonomiky, které bezprostředně ovlivňují podmínky života rodin s dětmi.

Podle internetového průzkumu¹¹ by porodnosti nejvíce pomohlo razantní zvýhodnění rodin s dětmi (71 %). Další možností je dle 23,1 % hlasujících zvýhodnění podniků, které by nabízely částečné úvazky. 4,1 % vidí pomoc pro nárůst porodnosti ve zvýšení porodného a rodičovského příspěvku a zbytek (1,8 %) v rodičovské dovolené pro otce.

4.1 Rodinná (pronatalitní) politika

Populační klima ovlivňuje nejvíce ženy ve věku nejvyšší plodnosti (25 – 29 let). V minulosti byla považována za efektivní ta opatření, která ovlivňovala konečnou plodnost žen, středem pozornosti nového přístupu v pronatalitní politice se však stalo **časování plodnosti**, tj. zastavení odkládání plodnosti do vyššího věku, které může být ovlivněno dvěma způsoby: změnou pořadí životních událostí nebo zachováním tohoto sledu, ale zkrácením fází, které předcházejí založení rodin, což je reálnější možnost.

Rodinná politika by měla zajišťovat bezpečnost a blahobyt dětí, finanční podporu rodiny, podporovat zaměstnanost žen, rovnost mezi pohlavími, rovnost příležitostí, zlepšení podmínek pro získání bydlení a zamezovat sociálnímu vyloučení.

Mezi další opatření rodinné politiky patří **sladění pracovních a rodinných rolí**, zajištění **flexibility nebo zkrácení pracovní doby** pro zaměstnance s malými dětmi (např. částečné úvazky, práce doma apod.). Návrat do práce po rodičovské dovolené totiž není vůbec jednoduchý. Několik hodin v práci (částečné pracovní úvazky) jako doplněk mateřských povinností nejčastěji využívají v Nizozemsku (34,5 %), Rakousku (27,9 %), Velké Británii (23,3 %), Dánsku (19,6 %), Francii (12,9 %) a Polsku (11,5 %). V celé EU takto pracuje průměrně 19 % zaměstnanců. U nás je to pouze malá část, jen 3,5 %, což je o dost méně.¹²

Současný baby boom ale začíná situaci v ČR měnit. Důvodem je i to, že na rodičovské dovolené je stále více žen i z pozic středního a vyššího managementu a firmy si je chtějí udržet. Zkrácený úvazek pro ně znamená brzký návrat ženy zpět do práce. Nejvíce částečných úvazků a flexibilní pracovní dobu u nás nabízejí neziskové

¹¹ Nečas chce zaplatit otcům za dítě týdenní dovolenou. *Aktuálně.cz* [online]. 2007 [cit. 2009-04-04]. Dostupný z: <<http://www.aktualne.centrum.cz/domaci/spolecnost/clanek.phtml?id=419174>>.

¹² ŠRÁMKOVÁ, M. EU: Zkrácený úvazek nesmí brzdit kariéru. *Pardubický deník*. 21.11.2008, s. 15.

organizace, v komerčním sektoru je oblíbenost nižší. Zaměstnanci se často obávají, že po nich bude zaměstnavatel požadovat za poloviční plat podstatně víc než polovinu práce. Zaměstnavatelé zase argumentují tím, že dva pracovníci na poloviční úvazek jsou pro ně dražší než jeden na celý úvazek. Navíc ne všechny pozice, zejména ve výrobních firmách, lze zastávat z domova nebo částečným úvazkem. Odborníci se shodují, že možnost zkrácených pracovních úvazků a dalších podobných typů pracovních smluv se pozitivně odráží v sociální atmosféře v zemi a snižuje nezaměstnanost. Jak uvedl mluvčí ministerstva práce a sociálních věcí Jiří Sezemský, zavádí toto ministerstvo podporu zkrácených pracovních úvazků slevou na pojistném na sociálním zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti pro zaměstnavatele, kteří zaměstnávají osoby patřící do okruhu obtížně zaměstnatelných, pokud budou zaměstnány na kratší pracovní úvazek. Do této kategorie přitom patří i lidé pečující o dítě do deseti let věku. Sleva může dosahovat až 1 500 Kč měsíčně.¹³

K dalším opatřením rodinné politiky patří **rozvoj služeb podporujících rodiny** (poradenské, terapeutické a mediační služby, programy pro rodiče dětí se zdravotním postižením nebo různé kurzy), **rozvoj předškolních zařízení** a s tím související **dostupnost služeb péče o děti předškolního věku**. Služby mateřských škol a jiných zařízení hrají podstatnou roli právě z hlediska nutnosti sladění rodinných a pracovních povinností při návratu rodiče (většinou ženy) do zaměstnání po rodičovské dovolené. Mezi klasické institucionální formy péče o děti patří jesle a mateřské školy. Od 90. let 20. století došlo k velkému poklesu počtu jeslí - z 1043 zařízení v roce 1991 na současných 54, které navštěvuje přibližně 1 600 dětí. Radnice doplácí na 1 dítě přes sto tisíc korun ročně. Např. v Praze funguje 12 jeslí, v Brně 3 a v Ostravě žádné. Nouze o ně je mimo jiné i ve východních Čechách. V Pardubicích zbyly pouze dvoje, v Hradci Králové dokonce jediné. Další možnost umístit dítě do jeslí mají rodiče v Trutnově a ve Vrchlabí. Ve Svitavách fungují jedny soukromé jesle.¹⁴ Předpokládá se, že největší zájem o toto zařízení budou mít již brzy maminky, které budou chtít v rámci možnosti volby délky rodičovské dovolené zůstat doma jen 2 roky.

Od roku 1990 došlo také k poklesu počtu mateřských škol (ze 7328 na přibližně 4710). Ještě v roce 2000 fungovalo 5 776 mateřských škol, o pár let později to bylo téměř o tisíc méně (blíže viz Tabulka 2). Řada školek tak má dnes problém s počtem

---

¹³ ŠRÁMKOVÁ, M., cit. 12, s. 15.

¹⁴ PERKNEROVÁ, K. Stoupá zájem o jesle, školky jsou přeplněné. *Pardubický deník*. 21.9.2007, s.9.

míst pro děti. Návštěvnost mateřských školek je u nás velmi vysoká. Další nárůst zájmu o umístění dětí v mateřských školách lze očekávat i v dalších letech, a to díky vysoké porodnosti. Dlouhodobě nejvyšší míru návštěvnosti (94 %) vykazují 5leté děti a v posledních letech i děti 4leté. Také stoupá návštěvnost dětí 3letých (až 25 %) ¹⁵.

Tabulka 2 - Počet mateřských škol v letech 2000-2006 v ČR

Rok	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07
Počet MŠ	5 776	5 642	5 558	4 840	4 776	4 834	4 815

Zdroj: PERKNEROVÁ, K. Stoupá zájem o jesle, školky jsou přeplněné. *Pardubický deník*. 21.9.2007, s. 9.

V Pardubicích je v současné době k dispozici 32 mateřských škol, které mohou umístit 2 640 dětí. Pro další rok chce město požádat Pardubický kraj o souhlas s otevřením dalších tříd zhruba pro 75 dětí. Na rok 2008/2009 přihlásili rodiče v řádném termínu zápisů do mateřských škol 900 nových dětí, což je o 140 více než v roce předchozím. Naštěstí i přes velký počet přihlášených kapacita stačila, takže byly přijaty všechny přihlášené děti starší 3 let. Odmítnuto bylo pouze 63 dětí, které neměly trvalé bydliště v Pardubicích. ¹⁶

Shrnu-li veškeré důsledky spojené s nízkou porodností, docházím k závěru, že by se mělo co nejdříve začít s opatřeními, která by pomohla rodinám s dětmi a motivovala mladé lidi mít dítě. Především mladé rodiny podporu státu potřebují. Nelze si ale myslet, že pouhé zvýšení rodičovského příspěvku či porodného povede k výraznému zvýšení porodnosti. K tomu bude zapotřebí celý komplex opatření. Problémem ale zůstává, že propopulační opatření vedou zpravidla ke krátkodobým účinkům.

¹⁵ Ministerstvo práce a sociálních věcí : *Rodina* [online]. 2008 [cit. 2009-01-20]. Dostupný z <<http://www.mpsv.cz/cs/4>>.

¹⁶ Místa ve školkách zatím stačí. *Radniční zpravodaj města Pardubic*. 2008, č. 5, s. 4.

5 Podpora rodin s dětmi

Manželství je pro mnohé stále hlavním poutem pro vznik rodiny. V současné době není v Evropě obvyklé, aby společně žili rodiče i prarodiče dětí pohromadě jako v minulosti. Ve většině evropských zemí dochází k postupnému úbytku obyvatel v důsledku nízké porodnosti. Vlády jednotlivých zemí se proto snaží mladým lidem vytvářet lepší podmínky. **Finanční podpora** hraje v systému podpory rodin s dětmi nezastupitelnou úlohu. Může se poskytovat přímo, pomocí sociálních dávek, nebo nepřímo, prostřednictvím daňových opatření (např. slevy na dani formou snížení daňového základu), příp. přes poskytování určitých finančně zvýhodněných služeb. V následujícím textu uvádím jejich výši v jednotlivých státech EU, včetně ČR.

5.1 Daňové výhody pro rodiny s dětmi

Výše odvedené daně v členských zemích EU je rozdílná a závisí na počtu vychovávaných dětí. Bezdětní občané odvedou na daních při stejné mzdě v některých státech stejně, ale ve většině více než občané vychovávající děti. Pro porovnání uvádím výši povinných odvodů u bezdětného občana a občana se dvěma dětmi u průměrné mzdy v daném státě v Tabulka 3.

Nejvyšší rozdíly v odvedené dani u bezdětného občana a občana vychovávající dvě děti při průměrné mzdě jsou v Německu (10,6 %), Nizozemí (9,4 %) a Lucembursku (7,5 %). V Německu je to hlavně díky snaze zvýšit porodnost v důsledku nejstaršího obyvatelstva v Evropě. Průměrný věk zde totiž činí 41,3 let (pro porovnání: v ČR 38,4 let). V ČR odvede občan vychovávající dvě děti na celkových povinných odvodech o 5,2% méně než bezdětný občan (viz **Zdroj: GOLA, P.. *Porodnost je nízká... půjdeme do důchodu později?* [online]. 2007 , 26.3.2007 [cit. 2008-11-22]. Dostupný z <<http://www.mesec.cz/clanky/porodnost-je-nizka-pujdeme-do-duchodu-pozdeji/+porodnost+v+EU&hl=cs&ct=clnk&cd=6&gl=cz>>.**

Příloha 7). Nejmenší výše zdanění pro občana se dvěma dětmi je v Irsku (11,2 %), naopak nejvyšší v Dánsku, kde se takto sníží občanovi příjem téměř o polovinu (41 %) bez ohledu na to, zda nějaké dítě vychovává nebo ne. Mezi další země, které při výpočtu daňové povinnosti nezohledňují počet vychovávaných dětí, patří Finsko, Polsko a Švédsko. V těchto zemích jsou však přídavky na děti **netestovanou dávkou**, to znamená, že na ně má nárok každý rodič bez ohledu na jeho finanční situaci.

Tabulka 3 - Výše zdanění v závislosti na počtu dětí ve vybraných zemích EU (za rok 2006)

Stát	Výše zdanění (v %)	
	Bezdětný občan	Občan s dvěma dětmi
Belgie	41.9	38.2
Česká republika	22.3	17.1
Dánsko	41.0	41.0
Finsko	31.3	31.3
Francie	29.0	22.1
Irsko	17.7	11.2
Itálie	27.3	22.3
Lucembursko	26.5	19.0
Maďarsko	32.9	27.5
Německo	41.7	31.1
Nizozemí	32.2	22.8
Polsko	32.0	32.0
Portugalsko	21.1	18.3
Rakousko	32.1	30.1
Řecko	21.6	20.4
Slovensko	22.1	16.7
Španělsko	20.3	14.5
Švédsko	31.0	31.0
Švýcarsko	21.7	17.2
Velká Británie	26.5	24.6

Zdroj: OECD, Statistics: Part I. Taxation of Wage Income Table I. Eurostat, Pressemitteilung Nr. 49/2005.

5.2 Sociální dávky v mateřství v ČR a EU

Prvotním cílem mnoha zákonů týkajících se finanční podpory sociálně slabším sférám obyvatelstva je zvýšení porodnosti. Vlády jednotlivých zemí si jsou vědomy nízké porodnosti a stárnutí populace. Tento stav se pokoušejí zlepšit pomocí porodného a sociálními dávkami v mateřství. To samozřejmě porodnost příliš výrazně nezvýší, ale může rodičům pomoci v prvních měsících po narození dítěte. Mnoho z nich právě jako jeden z hlavních důvodů toho, že nemají děti, uvádějí zhoršení sociální situace po narození dítěte. Přestože téměř všechny země EU vyplácejí maminkám porodné, je evropská porodnost nejnižší na světě. V nových členských zemích EU je situace ještě horší než v západoevropských zemích. Porodnost v zemích východní Evropy je nízká mimo jiné kvůli změnám životního stylu.

V ČR je systém státní sociální podpory upraven zákonem č.117/1995 Sb., o státní soc. podpoře, ve znění pozdějších předpisů. V rámci tohoto systému je poskytován **přídavek na dítě, rodičovský příspěvek, sociální příplatek**, příspěvek na bydlení,

porodné, pohřebné a **dávky pěstounské péče**. O dávkách rozhodují a vyplácejí je úřady práce místně příslušné podle místa trvalého pobytu oprávněné osoby. Řízení o přiznání dávek je zahájeno na základě žádosti na předepsaném formuláři.

5.2.1 Porodné

Porodné je dávka, kterou se matce jednorázově přispívá na náklady související s narozením dítěte. Při poskytnutí dávky není zkoumán příjem rodiny, tudíž je porodné **netestovanou dávkou**. Jestliže žena, která dítě porodila, zemřela a porodné jí nebo jiné osobě nebylo vyplaceno, má na něj nárok otec dítěte. Nárok na porodné má rovněž osoba, která převzala dítě mladší jednoho roku do trvalé péče, nahrazující péči rodičů¹⁷. Mladá nezajištěná rodina se díky této částce může určitě cítit o trochu lépe. Jedná se však jen o jednorázovou částku, která pokrývá 10 měsíců základních potřeb dítěte (10násobek životního minima novorozence). To ale potřebuje být zajištěno alespoň do svých 18 let.

Porodné se ve většině zemí vyplácí jednorázově a vzhledem k průměrnému příjmu v zemi se nejedná o nijak vysoké finanční částky. V některých zemích se dokonce nevyplácí vůbec (např. v Rakousku, Nizozemsku, Portugalsku).¹⁸ Nejvyšší porodné je ve Francii a Dánsku, naopak nejnižší je ve Finsku a Řecku (údaje za rok 2005). Podívejme se tedy na některé členské země.¹⁹

Belgie: Mladý pár dostává v Belgii při porodu prvního dítěte 964 euro, při narození každého dalšího dítěte jen 726 euro. Částka je vyplacena jednorázově. Při adopci je náhradním rodičům státem vyplácena částka ve výši 964 euro měsíčně do zletilosti dítěte.

Dánsko: Rodiče dítěte dostávají od státu částku ve výši 72 euro, a to od narození dítěte do věku 6 let. Při adopci je náhradním rodičům vyplacen jednorázový příspěvek ve výši 4 991 euro.

Finsko: Čerstvá maminka si může ve Finsku vybrat mezi novorozeneckým balíčkem nebo příspěvkem ve výši 140 euro.

---

¹⁷ *Měšec.cz: Porodné* [online]. 2006 [cit. 2007-02-11]. Dostupné z <<http://www.mesec.cz/texty/porodne/>>.

¹⁸ *Ministerstvo práce a sociálních věcí : Otázky a odpovědi* [online]. 2007 [cit. 2008-10-25]. Dostupný z <<http://www.mpsv.cz/cs/4753>>.

¹⁹ *GOLA, P.. Peníze maminkám ... zvýší porodnost?* [online]. 2006, 15.5.2006 [cit. 2007-12-14]. Dostupný z <<http://www.mesec.cz/clanky/penize-maminkam-zvysi-porodnost/+porodnost+v+EU&hl=cs&ct=clnk&cd=11&gl=cz>>.

Francie: Maminka ve Francii dostává od státu od 4.měsíce těhotenství do věku 3 let dítěte částku ve výši 157 euro měsíčně. Při adopci dostávají náhradní rodiče částku ve výši 157 euro po dobu 21 měsíců.

Irsko: Při narození dítěte obdrží rodiče od státu jednorázový příspěvek ve výši 635 euro.

Itálie: Jednorázový příspěvek ve výši 775 euro, při adopci ve výši 1 549 euro.

Lucembursko: Jednorázový příspěvek ve výši 1 576 euro.

Německo: Rodiče dostávají od státu měsíční příspěvek ve výši 77 euro po dobu prvních 3 let věku.

Řecko: Rodiče dostanou při narození dítěte jednorázový příspěvek ve výši 389 euro.

Španělsko: Při narození dítěte obdrží rodiče jednorázový příspěvek od státu ve výši 451 euro.

Švédsko: Jednorázový příspěvek pro rodiče ve výši 889 euro, při adopci dostanou náhradní rodiče jednorázový příspěvek ve výši 4 309 euro.

Velká Británie: Jednorázový příspěvek pro rodiče při narození dítěte ve výši 479 euro.

Česká republika²⁰

Výši porodného v jednotlivých obdobích uvádím v Tabulka 4. Pro děti narozené do 31. března 2006 činilo porodné 5násobek částky životního minima na osobní potřeby dítěte, u dvou dětí současně, to pak byl 6násobek a v případě narození 3 a více dětí 10násobek součtu částek životního minima na osobní potřeby těchto dětí.

Tabulka 4 - Výše porodného v ČR

Výše porodného v Kč na děti narozené				
Počet současně narozených dětí	do 31.3.2006	od 1.4. 2006 do 31.12.2006	od 1.1.2007	od 1.1.2008
1	8 750	17 500	17 760	13 000
2	21 000	52 500	53 120	26 000
3	52 500	78 750	79 680	39 000
4	70 000	105 000	106 240	52 000
5	87 500	131 250	132 800	65 000

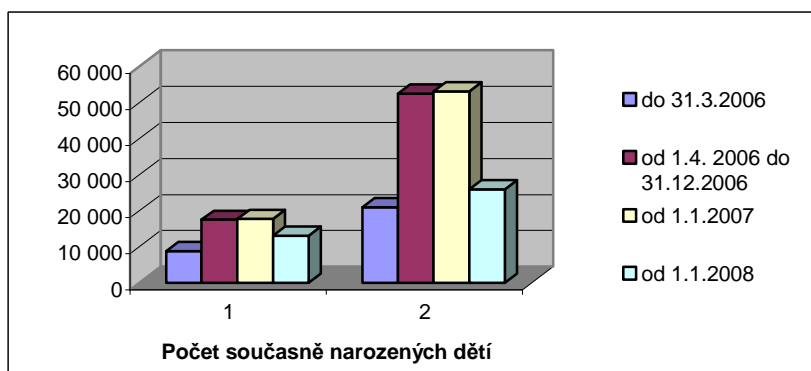
Zdroj: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2006 [cit. 2007-03-08]. Dostupné z <<http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/porodne/porodne.htm>>.

²⁰ *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2006 [cit. 2009-01-08]. Dostupné z <<http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/porodne/porodne.htm>>.

Od 1.dubna 2006 do 31. prosince 2006 bylo porodné při narození jednoho dítěte ve výši 10násobku částky životního minima na osobní potřeby dítěte, při narození dvou a více dětí současně 15násobek součtu částek životního minima na osobní potřeby těchto dětí. Pro děti narozené od 1. ledna 2007 činilo porodné při narození jednoho dítěte 11,10násobek částky životního minima dítěte. Narodí-li se dvě a více dětí současně, výše porodného činí 16,60násobek.

Největší nárůst nastal pro výši porodného při narození jednoho a dvou dětí, a to mezi prvním (do 31.3.2006) a druhým (1.4.2006 – 31.12.2006) obdobím. U jednoho dítěte byl tento nárůst dvojnásobný, u narození dvojčat ještě větší (viz Obrázek 6). Velké snížení porodného přišlo s rokem 2008, kdy se jeho částka snížila na 13 000 Kč na každé narozené dítě. Při narození vícero dětí se částka násobí počtem dětí, které přišly na svět.²¹

Obrázek 6 - Výše porodného v ČR při narození jednoho a dvou dětí v jednotlivých obdobích (v Kč)

Zdroj: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2008 [cit. 2009-01-08]. Dostupné z <<http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/porodne/porodne.htm>>.

Navíc v okamžiku, kdy bylo zákonem sníženo porodné, přibyly maminkám v porodnicích výdaje. Od 1.1.2008 totiž musely platit poplatky za pobyt v nemocnici ve výši 60Kč/den, a to i za dítě. Pobyt v porodnici tak vyšel u bezproblémového porodu na 360 – 480 Kč, u složitějších porodů – například císařským řezem – na více než 700 Kč. Poplatek za dítě v nemocnici byl nakonec od 1.8.2008 zrušen.

²¹ *Změny pro budoucnost* [online]. 2007 [cit. 2009-01-14]. Dostupný z <<http://www.reforma.cz/ptejte-se/statni-socialni-podpora-a-socialni-pece.aspx>>.

5.2.2 Peněžítá pomoc v mateřství

Maminky (případně otec) mají nárok na peněžitou pomoc v mateřství ve všech státech Evropské unie. Její délka a výše je však v jednotlivých zemích rozdílná. Nejnižší peněžítá pomoc v mateřství je v Řecku, kde činí 50 % vyměřovacího základu. Nejdéle, 18 měsíců, je peněžítá pomoc v mateřství poskytována ve Švédsku. V ostatních zemích se nejčastěji pohybuje od 14 do 28 týdnů. V deseti členských zemích Evropské unie je výše této částky 100 % z vyměřovacího základu. Teď se blížeji podívejme, jak to v některých zemích EU, včetně ČR, je. Údaje jsou za rok 2008.^{22 23}

Dánsko: Žena má nárok na peněžitou pomoc v mateřství 18 týdnů . Výše této částky závisí na příjmu před porodem (100 % vyměřovacího základu).

Německo: Žena pobírá peněžitou pomoc v mateřství 14 týdnů včetně 6 týdnů před porodem ve výši 100 % z vyměřovacího základu.

Francie: Ve Francii je peněžítá pomoc v mateřství poskytována 6 týdnů před a 10 týdnů po porodu u prvního dítěte, u dalšího dítěte 8 týdnů před porodem a 18 týdnů po něm, u dvojčat 12 týdnů před porodem a 22 týdnů po porodu. Její částka činí 100 % z vyměřovacího základu.

Velká Británie: Žena má nárok na peněžitou pomoc v mateřství po dobu 39 týdnů. Částka činí 90 % z vyměřovacího základu pro prvních 6 týdnů, následující týdny je to 99 EUR týdně (pro všechny stejně).

Itálie: Peněžítá pomoc v mateřství je v Itálii poskytována 20 týdnů ve výši 100 % z vyměřovacího základu.

Rakousko: Žena má nárok na peněžitou pomoc v mateřství 8 týdnů před porodem a 8 týdnů po porodu (na příkaz lékaře až 12 týdnů) ve výši 100 % z vyměřovacího základu.

Švédsko: Žena má nárok na peněžitou pomoc v mateřství 18 měsíců (z toho min. 2 měsíce musí převzít druhý rodič). Částka činí 80 % platu.

Španělsko: Žena má nárok na peněžitou pomoc v mateřství 16 týdnů, a to ve výši 100 % z vyměřovacího základu.

Mad'arsko: Výše peněžité pomoci v mateřství činí 100 % z vyměřovacího základu a to 4 týdny před a 20 týdnů po porodu.

Polsko: Výše peněžité pomoci v mateřství je zde 100 % z vyměřovacího základu a je poskytována 16 týdnů při narození prvního dítěte, 18 týdnů při narození druhého dítěte a 26 týdnů při narození dvojčat.

²² PALEČEK, Š. Evropanky rodí málo dětí. Dostanou přidáno? *Pardubický deník*. 10.10.2008, s. 3.

²³ TV Nova. *Televizní noviny*. 04.09.2008.

Slovenská republika: Peněžité pomoci v mateřství ve výši 55 % z vyměřovacího základu je poskytována 28 týdnů (37 týdnů pro svobodnou matku nebo matku, již se narodily 2 a více dětí).

Bulharsko²⁴: V Bulharsku je peněžité pomoci v mateřství poskytována dokonce 45 týdnů.

Česká republika

Aby žena měla nárok na peněžitou pomoci v mateřství, musí být účastna na nemocenském pojištění alespoň po dobu 270 dní v posledních dvou letech před porodem. Mateřskou dovolenou zaměstnankyně nastupuje zpravidla od počátku šestého týdne před očekávaným dnem porodu, nejdříve však od počátku osmého týdne před tímto dnem, a končí 22 týdnů po něm. Mateřská dovolená v souvislosti s porodem nesmí být nikdy kratší než 14 týdnů a nemůže v žádném případě skončit ani být přerušena před uplynutím šesti týdnů ode dne porodu. Doba poskytování peněžité pomoci v mateřství je tak různá: 14, 22, 28, 31 nebo 37 týdnů. Do konce roku 2007 byla tato dávka v délce 28 týdnů poskytována vdáným ženám, v délce 37 týdnů ženám osamělým (svobodným, rozvedeným, ovdovělým). Od 1.1.2008 platí nejběžnější doba výplaty peněžité pomoci v mateřské, tedy 28 týdnů, u jednoho dítěte, a 37 týdnů u vícero dětí.

Peněžité pomoci v mateřství se až do konce roku 2008 stanovovala stejným způsobem jako nemocenská, jen na ní byl nárok hned od prvního dne nástupu na mateřskou dovolenou. Její výše činila 69 % z tzv. denního vyměřovacího základu za posledních 12 měsíců před porodem, který se však musel ještě upravit – do 550 Kč se počítal plně, z částky nad 550 do 790 Kč 60 % a k částce nad 790 Kč se nepřihlíželo.²⁵

---

²⁴ GOLLA, P.. *Peněžité pomoci v mateřství v EU* [online]. 2008, 27.10.2008 [cit. 2007-12-14]. Dostupný z <<http://209.85.129.104/search?q=cache:BMUeBZV8uK0J:www.sfinance.cz/zpravy/finance/196818-penezita-pomoc-v-materstvi-v-eu/+porodnost+v+EU&hl=cs&ct=clnk&cd=19&gl=cz>>.

²⁵ *iDnes.cz: Nová pravidla rodičovské dovolené.* [online]. 2008 [cit. 2009-01-05]. Dostupný z <http://fincentrum.idnes.cz/nova-pravidla-rodicovske-dovoleny-d5u-fi_blind.asp?c=A080121_001032_fi_blind_hla>.

S reformou sociálního systému od ledna 2009 přišly ale změny.²⁶ První z nich je zvýšení sazby pro výpočet peněžité pomoci v mateřství z 69 % na 70 % denního vyměřovacího základu. Ten se upravuje takto: částka do 786 Kč se počítá v plné výši; z částky 787 – 1178 Kč se počítá 60%; z částky od 1179 Kč do 2356 Kč se počítá 30% a k částce nad 2356,- se nepřihlíží. Druhou změnou, kterou vítají především ženy, které před nástupem na mateřskou dovolenou měly vyšší příjmy, je zvýšení redukčních hranic (viz

Tabulka 5). Zatímco loni byla maximální výše peněžité pomoci v mateřství 14 370 Kč měsíčně, letos je to 28 890 Kč.

Tabulka 5 - Porovnání měsíční výše peněžité pomoci v mateřství (PPM) v roce 2008 a od ledna 2009

Měsíční hrubá mzda	Denní vyměřovací základ (před redukcí)	2008		2009	
		PPM v Kč	podíl k hrubé mzdě	PPM v Kč	podíl k hrubé mzdě
10 000	328,77	6 840	68%	6 930	69%
15 000	493,15	10 230	68%	10 380	69%
20 000	657,53	12 750	64%	13 830	69%
25 000	821,92	14 370	57%	16 980	68%
30 000	986,30	14 370	48%	19 050	64%
35 000	1 150,68	14 370	41%	21 120	60%
40 000	1 315,07	14 370	36%	22 350	56%
45 000	1 479,45	14 370	32%	23 370	52%
50 000	1 643,84	14 370	29%	24 390	49%
55 000	1 808,22	14 370	26%	25 440	46%
60 000	1 972,60	14 370	24%	26 460	44%
65 000	2 136,99	14 370	22%	27 510	42%
70 000	2 301,37	14 370	21%	28 560	41%
75 000	2 465,75	14 370	19%	28 890	39%
80 000	2 630,14	14 370	18%	28 890	36%

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí : PSP - leden 2009 [online]. 2009 [cit. 2009-01-26]. Dostupný z <<http://www.mpsv.cz/cs/6098>>, s.3.

Jak je vidět z tabulky, polepší si opravdu hodně žen. Například žena se mzdou 20 000 Kč měsíčně bude pobírat cca o 1 000 Kč měsíčně více než v roce 2008, žena se mzdou 25 000 Kč měsíčně až o 2 500 Kč více.

Další změnou, kterou nový sociální systém přinesl, je možnost střídání matky dítěte a manžela či otce dítěte v péči po 6 týdnech po porodu. Muž má možnost požádat o poskytování peněžité pomoci v mateřství. Nárok musí uplatnit u svého zaměstnavatele a matka s tím musí souhlasit. Výše dávky se odvíjí od platu muže, vypočítává se stejným

²⁶ Ministerstvo práce a sociálních věcí : PSP - leden 2009 [online]. 2009 [cit. 2009-01-26]. Dostupný z <<http://www.mpsv.cz/cs/6098>>, s.1-8.

způsobem a vyplácet se začíná od doby převzetí dítěte do péče. V této době se samozřejmě matce daná dávka vyplácet přestane.

5.2.3 Rodičovský příspěvek

System financování, podmínky i délka čerpání rodičovského příspěvku se v zemích EU značně liší. V mnoha státech je rodičovská dovolená kratší než jeden rok a výše příspěvku bývá v poměru k průměrné mzdě o dost nižší než u nás. A jak to tedy v některých státech vypadá? ²⁷

Velká Británie: Rodičovská dovolená trvá jen 13 týdnů na každé dítě. Rodičovský příspěvek se vůbec nevyplácí.

Belgie: Rodičovská dovolená trvá 3 měsíce, může být čerpána do 4 let věku dítěte, a to buď po dobu 3 měsíců v plném rozsahu, nebo po dobu 6 měsíců v kombinaci s prací na poloviční úvazek, nebo po dobu 15 měsíců v kombinaci s 4/5 pracovním úvazkem (tedy rodičovská dovolená cca 1 den týdně).

Finsko: Rodičovská dovolená trvá 158 dnů.

Dánsko: Rodičovská dovolená trvá 32 týdnů.

Rakousko: Rodičovská dovolená trvá do 3 let věku nejmladšího dítěte, pokud druhý rodič pobírá rodičovský příspěvek minimálně 6 měsíců. Příjem rodiče pobírajícího dávku je omezen částkou 1216 EUR měsíčně. Výše rodičovského příspěvku činila v přepočtu 12 205,- Kč.

Polsko: Rodičovská dovolená nepracujícího rodiče pečujícího o dítě trvá do 2 let, do 3 let při vícerčatech nebo osamělosti. Výše rodičovského příspěvku činila v přepočtu 2 745,- Kč měsíčně.

Francie: Rodičovská dovolená trvá pro první dvě děti max. 3 roky (vždy na 1 rok s možností prodloužení), pro třetí dítě 2 roky (v tomto případě je rodičovská dávka vyplácena ve zvýšené výměře).

Slovensko: Rodičovská dovolená trvá do 3 let (do 6 let v případě zdravotního postižení). Výše rodičovského příspěvku činila v přepočtu 2 970,- Kč měsíčně.

Česká republika ²⁸

²⁷ Ministerstvo práce a sociálních věcí, cit. 18.

²⁸ Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 2009 [cit. 2009-01-26]. Dostupný z <<http://www.mpsv.cz/cs/2#dsp>>.

Na rodičovský příspěvek má nárok otec i matka dítěte, ale vždy jen jeden z nich. Tato dávka navazuje na peněžitou pomoc v mateřství, ale nejde o stejnou dávku. Rodičovský příspěvek není závislý na výši příjmu a jeho účelem je zabezpečení potřeb rodiče po dobu jeho péče o dítě do jeho 4 let. Pokud se rodič stará o zdravotně postižené dítě, příspěvek dostává až do 7 let věku dítěte. Zde je však nutný posudek zdravotního stavu dítěte od posudkové komise Okresní správy sociálního zabezpečení. Výše příspěvku byla od ledna 2006 3696 Kč měsíčně a to bez závislosti na počtu dětí, o které rodič pečuje, i na příjmu, který předtím rodič pobíral v zaměstnání. Pouze rodič-student měl nárok na rodičovský příspěvek ve výši 3897 Kč měsíčně.

Od 1.1.2008 je rodičovský příspěvek stanoven ve třech výměrách daných v pevných měsíčních částkách - **zvýšené** (11 400 Kč), **základní** (7 600 Kč) a **snížené** (3 800 Kč). Rodič tak má právo volby, jak dlouho bude tuto dávku čerpat. Záleží jen na něm, zda to budou 2, 3 nebo 4 roky. Od toho se odvíjí i výše příspěvku.

Tabulka 6 - Výměra rodičovského příspěvku od 1.1.2008

Forma čerpání rodičovského příspěvku	Věk dítěte				
	0-22 týdnů	22 týdnů až 21 měsíců	21-24 měsíců	24-36 měsíců	36-48 měsíců
rychlejší čerpání	PPM	zvýšená výměra	zvýšená výměra		
základní čerpání	PPM	základní výměra	základní výměra	základní výměra	
pomalejší čerpání (po PPM)	PPM	základní výměra	snížená výměra	snížená výměra	snížená výměra
pomalejší čerpání (bez nároku na PPM)	základní výměra	základní výměra	snížená výměra	snížená výměra	snížená výměra

Zdroj: *Ministerstvo práce a sociálních věcí : PSP - leden 2009* [online]. 2009 [cit. 2009-01-26]. Dostupný z <<http://www.mpsv.cz/cs/6098>>, s. 8.

Rychlejší čerpání rodičovského příspěvku znamená rodičovskou dovolenou do 2 let dítěte a 11 400 Kč měsíčně. Rodič však musí mít nárok na PPM, denní výše dávky mateřské musí být alespoň 380 Kč (to odpovídá průměrné mzdě před porodem přibližně ve výši 16 400 Kč) a o tuto formu čerpání musí požádat nejpozději do konce

kalendářního měsíce následujícího po tom, kdy bylo dítěti 22 týdnů. Rodič, který si zvolí tuto variantu, bude sice dostávat měsíčně nejvyšší částku, ale celkově získá nejméně (216 600 Kč).

V rámci **základního (klasického)** čerpání rodičovského příspěvku bude rodič dostávat 7 600 Kč měsíčně, a to do 36 měsíců, tedy 3 let, dítěte. V součtu získá nejvyšší částku (235 600 Kč). Podmínkou je opět nárok na PPM. O danou variantu musí být požádáno nejpozději na konci kalendářního měsíce, ve kterém dítě dosáhlo 21 měsíců.

Při **pomalejším** čerpání rodičovského příspěvku má rodič po PPM nebo od narození dítěte (pokud nevznikl nárok na PPM) nárok na 7 600 Kč do 21 měsíců věku dítěte a poté na 3 800 Kč do jeho 4 let. Celkem tak od státu získá 224 200 Kč. Tato varianta se získává automaticky, pokud si rodič nevybere jinak. Avšak žádost o výplatu rodičovského příspěvku podat musí. Nárok pouze na čtyřletou variantu a mají osoby, které si jako OSVČ neplatily nemocenské pojištění, osoby vedené v evidenci úřadu práce a studentky, které nepřerušily z důvodu těhotenství studium.

U **zdravotně postižených dětí** má rodič nárok ode dne posouzení dítěte jako dítěte dlouhodobě zdravotně postiženého nebo dlouhodobě těžce zdravotně postiženého na rodičovský příspěvek ve výši 7 600 Kč, a to do 7 let věku dítěte, bez ohledu na dříve zvolenou možnost čerpání rodičovského příspěvku. Pokud tomuto dítěti náleží příspěvek na péči, pobírá rodič rodičovský příspěvek ve výši 3 800 Kč. Pokud rodič pečuje o dítě dlouhodobě (těžce) zdravotně postižené a nepobírá příspěvek na péči, náleží rodičovský příspěvek v nižší výměře (3 000 Kč) od 7 do 10 let věku dítěte.

Při rodičovském příspěvku si lze přivydělávat, a to neomezenou částkou (dokonce se lze vrátit do původního zaměstnání). Podmínkou však je zajistit v dané době řádnou péči o dítě. Doba pobytu dítěte v předškolním zařízení je ale omezená – pro dítě do 3 let na maximálně 5 dnů v měsíci a od 1.2.2006 platí, že dítě starší 3 let zde může být umístěno maximálně na 4 hodiny denně (platí v případě, že rodič stále pobírá rodičovský příspěvek).²⁹

V ČR je délka poskytování rodičovského příspěvku jednou z nejdelších v Evropě, jeho čtyřleté pobírání je vůbec nejdelší. Je pravdou, že tak dlouhou mateřskou dovolenou ve většině evropských zemí neznají, ale je také pravda, že patříme ke státům,

---

²⁹ ŘEZNÍČKOVÁ, L. *Rodičovský příspěvek doznal změn i zmatků* [online]. 2006 [cit. 2009-01-11]. Dostupné z <<http://www.penize.cz/17879-rodicovsky-prispevek-doznal-zmen-i-zmatku>>.

kde se v přepočtu na ženu rodí nejméně dětí a naše populace rychle stárne. Není pochyb, že finanční propad pro rodinu, která ztrácí příjem jednoho z rodičů, je značný.

5.2.4 Další sociální dávky v mateřství vyplácené v ČR³⁰

Přídavek na dítě

Přídavek na dítě patří mezi dávky, které jsou na výši příjmu závislé. O dávku žádají rodiče, které živí dítě do 26 let. Podmínkou nároku na přídavek je příjem rodiny, který není vyšší než je 2,4násobek životního minima rodiny. Výše přídavku je odstupňována podle věku dítěte (viz Tabulka 7).

Tabulka 7 - Výše přídavku na dítě vyplácená v ČR od 1.1.2009

Věk nezaopatřeného dítěte	Výše přídavku na dítě měsíčně v Kč od 1.1.2009
do 6 let	500
6-15 let	610
15-26 let	700

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí : PSP - leden 2009 [online]. 2009 [cit. 2009-01-26]. Dostupný z <<http://www.mpsv.cz/cs/6098>>, s. 8.

Sociální příplatek

Sociální příplatek je další dávkou závislou na výši příjmu. Nárok na něj patří rodiči, který se stará alespoň o jedno nezaopatřené dítě a rozhodný příjem rodiny není vyšší než 2,0násobek životního minima rodiny.

Dávky pěstounské péče

Mezi dávky pěstounské péče patří:

- Příspěvek na úhradu potřeb dítěte
- Odměna pěstouna
- Odměna pěstouna ve zvláštních případech
- Příspěvek při převzetí dítěte
- Příspěvek na nákup motorového vozidla

³⁰ Ministerstvo práce a sociálních věcí, cit. 26, s. 8.

Závěrem lze říci, že přestože mnohé evropské země jsou vůči maminkám skutečně štědré, na zvýšené porodnosti se to příliš neprojevuje a v důsledku nízké porodnosti tak stále dochází k postupnému stárnutí a úbytku obyvatel. V některých letech byl sice počet narozených dětí vysoký, ale stále nestačil ani pro prostou obnovu populace. Stále se ale ukazuje, že výše porodnosti nezávisí pouze na vyplácených dávkách (porodné, ...). Daleko větší význam má vytvoření širšího okruhu prorodinných služeb a jednodušší skloubení pracovního a rodinného života.

6 Umělé oplodnění^{31 32}

Na světě žijí asi 3 miliony dětí „ze zkumavky“. V ČR je to asi 23 tisíc dětí a ročně jich přibývá kolem tří tisíc. Přířem právní úpravy asistované reprodukce v ČR platné od 1.6.2006 je zákon č.227/2006 Sb. o výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách a souvisejících činnostech.

Zákon definuje asistovanou reprodukci jako postupy a metody, při kterých dochází k manipulaci se zárodečnými buňkami nebo s embryi, včetně jejich uchovávání, a to za účelem léčby neplodnosti ženy nebo muže. Těmito postupy a metodami jsou:

- a) odběr zárodečných buněk
- b) umělé oplodnění ženy, a to
  - oplození vajíčka spermii mimo tělo ženy
  - přenos embrya do pohlavních orgánů ženy, nebo
  - zavedení zárodečných buněk do pohlavních orgánů ženy.

Darovat vajíčka pro účely asistované reprodukce může žena ve věku 18-35 let, spermie muž ve věku 18- 40 let. Podle zákona je povinná anonymita dárce a příjemců i dárce a dítěte narozeného z asistované reprodukce. Data se však musí uchovat pro případ nějakého onemocnění dítěte v budoucnu. Právní úprava z roku 2006 nově umožňuje, aby asistovaná reprodukce byla poskytována i párům, které neuzavřely sňatek. Tím byla dána naděje mnohým nemanželským párům, které by si dítě přály a přirozenou cestou se jim to nedaří.

Pomoc v ČR vyhledávají i cizinky. V řadě zemí, jako je například Německo, Rakousko, skandinávské státy nebo Itálie, totiž není dárcovství vajíček povoleno. Dalším důvodem je i nesrovnatelně vyšší cena těchto zákroků v cizině. V zemích západní Evropy to dělá zhruba dvakrát více, ale třeba ve Spojených státech se zákrok klidně vyšplhá až na pětinasobek.

---

³¹ *Neplodnost.cz* [online]. 2008 [cit. 2008-11-30]. Dostupné z <www.neplodnost.cz>.

³² KARÁSKOVÁ, I. Dítě ze zkumavky není zadarmo. *MF Dnes*. 10.2.2007, s. B6.

6.1 Typy a příčiny neplodnosti

Světová zdravotnická organizace dělí neplodnost do následujících kategorií:

- **primární neplodnost** - Naprostá absence početí i přes pravidelný nechráněný pohlavní styk po dobu jednoho roku.
- **sekundární neplodnost** - I přes pravidelný nechráněný pohlavní styk po dobu jednoho roku nedošlo k žádnému novému početí poté, co v minulosti k oplodnění došlo.
- **pravidelné spontánní potraty/ kojenecká úmrtnost** - Úmrtnost živě narozených dětí před dosažením pátého roku života.
- **"neobjasněná neplodnost"** - Absence početí způsobená faktory jako laktace, antikoncepce, stížená sexuální aktivita, nebo z neznámých příčin.

Příčiny, proč se ženám nedaří otěhotnět, mohou být různé, někdy je ale obtížné je určit. Odkládání početí potomka na pozdější dobu, stres, přepracovanost, konzumace alkoholu, cigarety, špatná životospráva, zdravotní problémy – to vše má na otěhotnění vliv. Příčiny neplodnosti mohou být jak na straně ženy, tak na straně muže, a to ve stejném poměru (třetinu případů neplodností tvoří ženské problémy, třetina je způsobena problémy na straně muže, 20 % připadá na společné problémy a pouze 10 % neplodností zůstává nevysvětleno³³). Může jít například o hormonální problémy, pánevní problémy, poruchy imunity, záněty atd. V léčbě hraje velkou roli i věk ženy, a tak by páry, které chtějí mít dítě, neměly otálet.

6.2 Léčba neplodnosti

V dnešní době mnoho žen posouvá své těhotenství na dobu okolo třiceti let. Těhotné ženy pod 17 let a nad 35 roků jsou označovány jako rizikově těhotné a lékaři jim proto věnují zvýšenou pozornost. Optimální věk pro 1. těhotenství je totiž z biologického a genetického hlediska mezi 20.-24. rokem. Přibývá tak párů, které potřebují lékařskou pomoc, aby mohli mít děti. A počet neplodných partnerství stále roste. O neplodnosti lze mluvit v případě, že žena neotěhotní po 12 měsících nechráněného pohlavního

---

³³ MLÍČKOVÁ, H. *Pardubický deník : Neplodná je desetina českých párů. Ale i pro ně existuje řešení* [online]. 2008 [cit. 2008-12-18]. Dostupný z <<http://www.pardubicky.denik.cz/babyboom/neplodnost20080313.html>>.

styku. V ČR je v současné době něco mezi 10-15 % neplodných párů, na světě pak přibližně 70 milionů.

Při návštěvě specializovaného centra léčby neplodnosti položí lékař oběma partnerům různé otázky (např. v minulosti prodělané operace, interrupce atp.). Při vyšetření dávají lékaři přednost muži, protože je to jednodušší, méně náročné a levnější. Po pečlivém vyšetření obou partnerů se léky v těle ženy vyvolá dozrání většího počtu vajíček, která se přesně ve stanoveném okamžiku v krátkodobé celkové anestézii odeberou. Oplodnění proběhne mimo tělo ženy jedním ze dvou možností - buď přidáním spermií k vajíčku, nebo za pomoci tzv. mikromanipulačních technik, jimiž se vpravuje spermie přímo do vajíčka. Než se zárodky přenesou do dělohy, vyvíjejí se dva až čtyři dny ve speciálních roztocích. Obvykle se do těla ženy přenáší pouze jeden, maximálně dva vybrané zárodky. U většího počtu je také větší pravděpodobnost vícečetného těhotenství, což bývá často rizikové.

Pravděpodobnost, že žena otěhotní v jednom cyklu je přibližně čtvrtinová, po půl roce stoupá na 60 % a do jednoho roku otěhotní asi 85 % žen. V ČR udávají statistiky úspěšnost léčby mezi 40-50 %. S přibývajícím věkem klesá pravděpodobnost prvního otěhotnění u ženy 30-tileté na 30 %, 35-tileté na 11 % a 40-tileté na 3 %.³⁴ Zvyšuje se také riziko **vrozených vad** dítěte. Na ně je zaměřen tradiční screening těhotných, kdy pomocí vzorků krve v kombinaci s ultrazvukovým měřením probíhá zjišťování, zda je všechno v pořádku. Určuje se riziko choroby, dříve než se projeví typické příznaky. Často se provádí např. i amniocentéza neboli odběr plodové vody. Díky tomu lze vyloučit chromozomálně podmíněnou vadu, např. Downův syndrom či rozštěpy. Pacientky se na toto pracoviště dostávají pouze na základě doporučení vystaveného gynekologem a všechny výkony jsou hrazeny ze zdravotního pojištění. Pokud se objeví nějaký problém, ještě to neznamena, že je vše ztraceno. Léčit se dají např. určité poruchy srdečního rytmu i vrozené srdeční vady.³⁵ Neradostnou zprávou je však fakt, že za posledních 10 let se počet dětí narozených s vrozenou vadou v ČR zdvojnásobil ze zhruba 2 600 (1998) na 5 200 (2008). S vrozenou vadou se tak narodí každé třicáté dítě.³⁶ Nejvíce postižených dětí se v roce 2008 narodilo v Moravskoslezském kraji (568), naopak nejméně v kraji Jihomoravském (245). V Karlovarském kraji to bylo 541 dětí, v Praze 389. K příčinám patří mimo jiné i nezdravý způsob života a vyšší věk. U

---

³⁴ MLÍČKOVÁ, H., cit. 33.

³⁵ GINTEROVÁ, M. Nemůžu otěhotnět! Co dělat? *Příloha deníku Právo*. 8.10.2007, č. 39, s. 1.

³⁶ TV Nova. *Televizní noviny*. 09.09.2008.

žen je po jejich 35. roce riziko vývojových vad plodů 1,0 %, po 40. roce 1,8 %, po 45. roce až 6,0 %.³⁷ Avšak nejen ženě klesá s přibývajícím věkem plodnost a zvýšené riziko vrozených vad dítěte, ale i mužům po čtyřicítce. Bylo například prokázáno, že se zvyšujícím se věkem otce roste u jeho potomků např. riziko poruchy vývoje kostí a pojivové tkáně či schizofrenie.³⁸ Vrozené vady plodu lze dnes diagnostikovat na konci prvního trimestru, tedy někdy kolem 12.-13. týdne těhotenství. Matka se pak může svobodně rozhodnout, jestli si dítě s vážnou vrozenou vadou ponechá. Své těhotenství může ukončit do 24. týdne.

V některých zemích umožňují předpisy vybrat si pohlaví embrya. Často je to ale pouze z lékařských příčin. Tak je to i ve Velké Británii. V ČR je na základě zákona 227/2006 Sb. také zakázáno vybírat embrya podle pohlaví z jiných než čistě medicínských důvodů. Klasickým příkladem je hemofilie – dědičná krvácivost, kterou trpí muži. Ženy ji ve svém genetickém kódu sice přenášejí, ale obvykle neonemocní. A tak zde mohou zakročit lékaři vhodnou volbou pohlaví dítěte.³⁹ Další z dědičných smrtelných nemocí, kdy má matka možnost volby, je svalová dystrofie, kdy nemocným ochabují svaly. Přenašečkami této nemoci jsou matky, postihuje téměř výlučně jedno pohlaví – chlapce. Při umělém oplodnění u embrya, které má stáří 3 dny odeberou lékaři jednu buňku a podle toho, jestli embryo přenáší chromozom X nebo Y zjistí, o jaké pohlaví se jedná. A tak v případě, že budoucí matka přenáší zmíněnou svalovou dystrofii, zavedou jí lékaři jen embryo ženské nebo žádné, pokud všechny nesou jen mužské znaky. Záleží na ženě.⁴⁰ Dalším důvodem výběru pohlaví dítěte může být vysoký věk obou partnerů, riziko závažné dědičné choroby v rodině či fakt, že žena měla více samovolných potratů.

6.2.1 Metody léčby

IVF

Nejnámější metodou léčby neplodnosti je takzvaná asistovaná reprodukce in vitro fertilizace (IVF) - mimotělní oplodnění ve zkumavce. Původně byla tato metoda určena pro páry, u kterých bylo u ženy prokázáno vážné poškození či chybění vejcovodů. Nyní

---

³⁷ TV Nova, cit. 36.

³⁸ GINTEROVÁ, M., cit. 35.

³⁹ TUČEK, J. *Budou si rodiče budoucí dítě vybírat?* [online]. 2008 [cit. 2008-12-14]. Dostupný z <<http://aktualne.centrum.cz/veda/clanek.phtml?id=258562>>.

⁴⁰ TV Nova. *Televizní noviny*. 19.10.2008.

se však tato metoda stále více využívá k léčbě všech párů, u nichž nezabraly standardní léčebné postupy.

Žena má nárok na tři kompletní cykly IVF hrazené zdravotní pojišťovnou, pacientce ale nesmí být více než 39 let. Každý další IVF cyklus si musí hradit sama. Stojí 22 500 Kč bez léků a další výkonů. Celkem zákrok přijde na 30 až 65 tisíc korun. Orientační ceny výkonů a léků při léčbě neplodnosti uvádím v Příloha 9.

ICSI – Intracytoplasmatická injekce spermie

Metoda ICSI se užívá stále více. Je založena na zavedení jediné spermie přímo do zralého vajíčka. To znamená, že umožňuje počít biologického potomka i těm mužům, kteří byli v minulosti odkázáni výhradně na spermie dárce. Tato metoda tak výrazně zvýšila počet těhotenství u párů, kde byl příčinou neplodnosti závažný mužský faktor. V mnoha zemích, včetně naší, je metoda ICSI používána častěji než IVF a to díky její vyšší naději na úspěch.

Metoda Mojžíšové⁴¹

V léčbě ženské ale i mužské neplodnosti získala díky svým skvělým výsledkům velkou popularitu i metoda Ludmily Mojžíšové. Metoda se skládá z mobilizace páteře a řady cviků uvolňujících vychýlenou kostrč a zároveň i svaly pánevního dna. Od roku 1991 je dokonce tato metoda uznána ministerstvem zdravotnictví jako první volba k léčbě funkční ženské sterility.

6.2.2 Centra léčby neplodnosti

V ČR působí v oblasti neplodnosti 24 specializovaných center (údaj z roku 2007), např. v Praze jich je 7. V Brně nabízejí služby neplodným párům 4 soukromá centra a 1 státní zařízení.⁴²

V Pardubicích vznikla poradna pro neplodné páry v roce 2001 a od roku 2005 je v provozu již zcela plnohodnotné centrum pro léčbu neplodnosti, které poskytuje veškerou odbornou péči. Centrum asistované reprodukce (CAR) Sanus v Pardubicích navazuje a spolupracuje se sanatoriem Sanus Hradec Králové. Ročně je zde ošetřeno více než 300 neplodných párů a průměrně se narodí v Pardubicích pomocí asistované reprodukce kolem 120i dětí ročně. Za dobu svého působení pomohlo toto centrum

---

⁴¹ MLÍČKOVÁ, H., cit. 33.

⁴² KARÁSKOVÁ, I., cit. 32.

přivést na svět již přes 500 dětí. Až do ledna 2009 toto centrum bylo jediným certifikovaným centrem asistované reprodukce v Pardubickém kraji.⁴³ Od 13. ledna 2009 začala ve spolupráci se Sanatoriem Pronatal, Praha na Porodnicko-gynekologické klinice Pardubické krajské nemocnice, a.s. fungovat „Poradna pro léčbu neplodnosti“. Svou činností se zaměřuje na léčbu neplodnosti, jejíž součástí je i asistovaná reprodukce (inseminace, oplození ze zkumavky a všechny k tomu přidružené techniky), a také preimplantační genetická diagnostika. Možné je i darování vajíček.⁴⁴

Závěrem lze říci, že i když jsou možnosti umělého oplodnění čím dál lepší, neměla by se léčba neplodnosti příliš dlouho odkládat. I zde, stejně jako při přirozeném početí, totiž s rostoucím věkem klesá pravděpodobnost otěhotnění ženy a narození zdravého potomka.

---

⁴³ Tříleté působení centra asistované reprodukce Sanus v Pardubicích. *Pardubický deník*. 7.11.2008, s.4.

⁴⁴ KOŠTÁL, M. Od ledna bude v Pardubicích fungovat poradna pro léčbu neplodnosti. *Radniční zpravodaj města Pardubic*. 2009/1, č. 1, s. 18.

7 Sonda v regionu Pardubice

7.1 Cíl výzkumu a výzkumný problém

Cílem sondy je empirické ověření a porovnání teoretických skutečností, poznatků a předpokladů v oblasti porodnosti v regionu Pardubice ve srovnání s hlavním městem Praha. Sondu jsem se rozhodla provést mezi lidmi všech věkových kategorií z důvodu různosti názorů. Nejde o příliš rozsáhlé šetření, a proto tato sonda plní funkci spíše orientačního charakteru. Výzkumným problémem je nízký počet rozených dětí (o vývoji porodnosti se zmiňuji ve druhé kapitole této práce) a nárůst počtu mimomanželských dětí.

7.2 Výzkumné hypotézy

Zvolila jsem tři výzkumné hypotézy, které jsem ověřovala na základě dotazníkového šetření.

Hypotéza č. 1: Domnívám se, že pro mnohé je náročné sladit pracovní a rodinné povinnosti.

Hypotéza č. 2: Největší vliv na porodnost má systém sociálních dávek.

Hypotéza č. 3: Počet mimomanželských dětí roste především kvůli sociálním dávkám pro svobodné matky.

7.3 Metody ověřování

Sonda byla realizována jednofázově. Jako základní výzkumnou metodu jsem zvolila kvantitativní výzkum pomocí dotazníku (viz Příloha 12), který má standardizovanou podobu sestavenou na základě vytypovaných hypotéz. Z důvodů vyloučení obav respondentů z možného zneužití jejich odpovědí byla v úvodní části dotazníku zajištěna anonymita dotazování, která tak zvyšuje autentičnost a pravdivost získaných výpovědí respondentů a tím i celého průzkumu.

V dotazníkové technice jsou informace získávány pomocí osobního dotazování. Šetření tak mohlo proběhnout v poměrně krátkém časovém období. V uvedeném dotazníku jsou převážně otázky uzavřené, které nabízejí předem připravené alternativy odpovědí. Volné otázky byly použity pouze v omezené míře a byly chápány jako příležitost pro respondenty vyjádřit se k dané problematice. Mezi tazatelem a

respondentem zprostředkovává komunikaci 20 otázek, které jsou zaměřeny nejdříve na základní demografické údaje o respondentovi (tj. údaje o věku, pohlaví, rodinném stavu, dosaženém vzdělání, bydlišti a počtu dětí). Zbývající otázky jsou věnovány vlastní problematice.

7.4 Plán šetření

Vlastní sonda probíhala v Pardubicích a v Praze. Oslovit respondenty mi pomohli příbuzní a známí, kteří na moji žádost rozdali dotazníky jednotlivým respondentům. Pro vyloučení případných nejasností jsem poskytla vysvětlení a informace o zkoumaném vzorku. Dotazníky byly rozdány v průběhu jednoho měsíce. Respondenti sami označovali alternativy do příslušných rubrik dotazníku, vždy jen jednu z nabízených možností (až na výjimky) z důvodu omezených možností technického zpracování dat.

Data z vyplněných dotazníků jsem později zpracovávala na základě absolutních a relativních četností do grafů a tabulek.

7.5 Interpretace, výsledky šetření

Osloveno bylo 100 respondentů (50 žen a 50 mužů) různých věkových kategorií z regionu Pardubice a stejný počet respondentů z Prahy. Dotazník ochotně vyplnili a odevzdali všichni dotazovaní, což je 100% úspěšnost. Více jak polovina respondentů měla již uzavřen sňatek (v Pardubicích 51 %, v Praze 54 %), téměř 1/3 byla svobodných (34 % Pardubice, 35 % Praha), další část tvořili rozvedení (14 % Pardubice, 10 % Praha) a jednou z dotazovaných byla v obou výzkumných oblastech vdova. V 51 případech (27 Pardubice, 24 Praha) šlo o rodiny s jedním dítětem, v dalších 72 případech (40 Pardubice, 32 Praha) o rodiny se dvěma dětmi. Dva dotazovaní z regionu Pardubice a 7 z Prahy uvedli že mají 3 děti a více, ostatní byli bezdětní (31 % Pardubice, 32 % Praha).

Hypotéza č. 1: Domnívám se, že pro mnohé je náročné sladit pracovní a rodinné povinnosti.

Výsledky výzkumu v regionu Pardubice ukázaly, že sladit pracovní a rodinné povinnosti považuje za náročné 61 % respondentů, v Praze je to dokonce 71 %. Více náročnější je sloučení práce a rodiny pro ženy (70 % Pardubice, 82 % Praha) než pro muže (52 % Pardubice, 60 % Praha). To vyplývá jistě i ze skutečnosti, že o dítě se ve většině případů nejčastěji stará matka.

Tabulka 8 - Je podle Vás náročné sladit pracovní a rodinné povinnosti?

Pardubice

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) ano	20	40,0	14	28,0	34	34
b) spíše ano	15	30,0	12	24,0	27	27
c) ne	9	18,0	15	30,0	24	24
d) spíše ne	6	12,0	9	18,0	15	15

Praha

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) ano	15	30,0	12	24,0	27	27
b) spíše ano	26	52,0	18	36,0	44	44
c) ne	6	12,0	8	16,0	14	14
d) spíše ne	3	6,0	12	24,0	15	15

Zdroj: otázka č. 15, dotazník – příloha 11

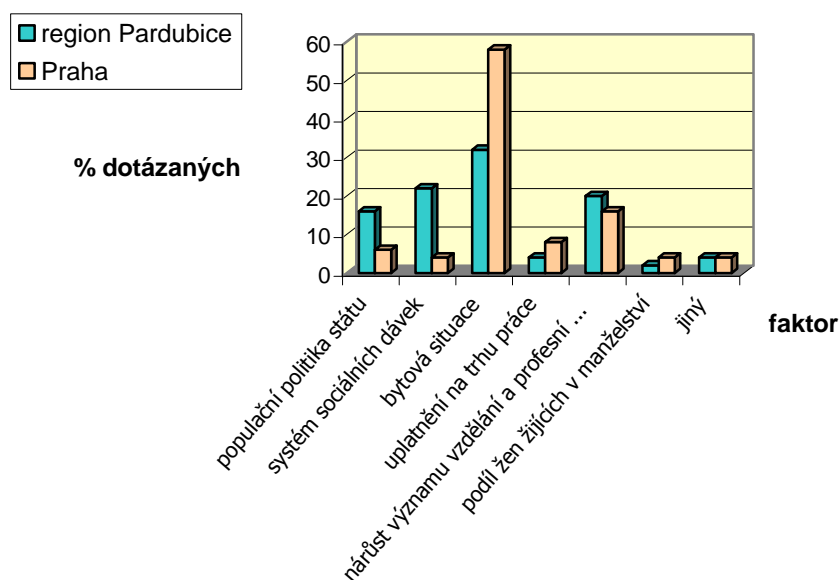
Doprovodnou otázkou - měl by podle Vás chodit na mateřskou dovolenou otec (viz otázka č. 18, dotazník – příloha 11) – jsem sledovala názor obou pohlaví na možnost čerpání rodičovské dovolené otcem. Šetřením jsem zjistila, že přestože tato možnost není příliš využívána, v regionu Pardubice kladně odpověděla překvapivě téměř 1/3 mužů (32 %), v Praze téměř 1/2 (42 %). I nadále je ale většina žen i mužů spíše opačného názoru. Odpověď ne či spíše ne zvolilo v Pardubickém regionu 84 % žen a 68 % mužů, v Praze pak 80 % žen a 58 % mužů.

Hypotéza č. 2: Největší vliv na porodnost má systém sociálních dávek.

Z odpovědí na výše uvedenou otázku vyplynulo, že podle většiny žen (32 %) i mužů (42 %) v regionu Pardubice porodnost nejvíce ovlivňuje bytová situace, poté

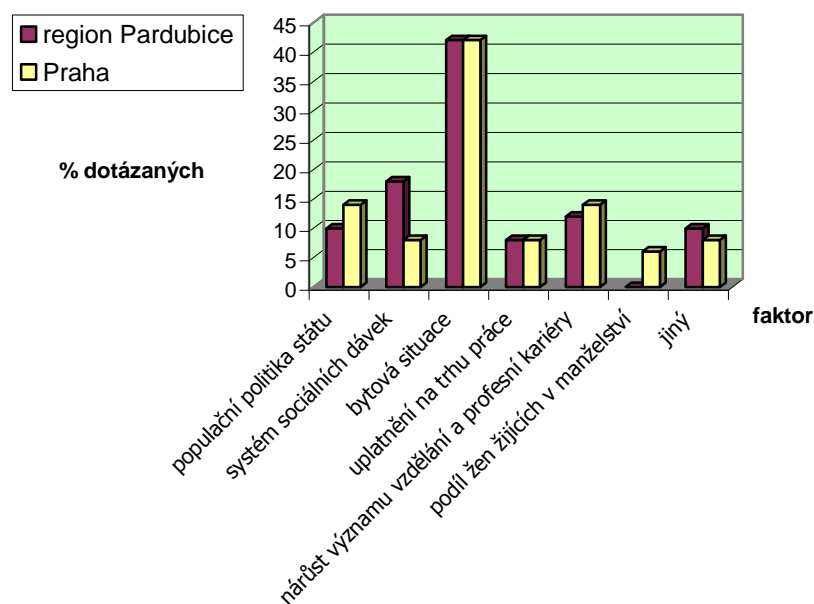
následuje systém sociálních dávek (22 % žen; 18 % mužů). Tím tedy potvrzují skutečnost uvedenou v kapitole 3 Příčiny nízké porodnosti (str. 23 - 24). Dalším faktorem nejvíce ovlivňující porodnost je podle dotázaných nárůst významu vzdělání a profesní kariéry. Populační politiku státu jako nejdůležitější faktor vidí 16 % žen a 10 % mužů. Odpověď d – uplatnění na trhu práce - uvedly 4 % žen a 8 % mužů. Pouze podle jednoho z respondentů (ženy) má největší vliv na porodnost podíl žen žijících v manželství. Jiný názor, než jsou výše uvedené možnosti, mělo 4 % žen a 10 % mužů (např. antikoncepce, chuť mít děti, vnímání a prestiž rodičovství ve společnosti aj.).

Obrázek 7 - Faktory nejvíce ovlivňující porodnost z pohledu žen

Zdroj: otázka č. 12, dotazník – příloha 11

Obrázek 8 - Faktory nejvíce ovlivňující porodnost z pohledu mužů

Zdroj: otázka č. 12, dotazník – příloha 11

Ve srovnání s hl. městem jsou vidět jasné názorové rozdíly. Sice stejně jako v Pardubicích vidí dotazovaní jako faktor nejvíce ovlivňující porodnost i zde bytovou situaci, ovšem ve větší míře ... 58 % žen a 42 % mužů. Další faktory mají již oproti Pardubicím jiné pořadí. Za druhou nejčastější odpověď byla označena možnost e - nárůst významu vzdělání a profesní kariéry (16 % žen, 14 % mužů), následovala populační politika státu (6 % žen, 14 % mužů), uplatnění na trhu práce, systém sociálních dávek a nakonec podíl žen žijících v manželství.

Doprovodná otázka zněla: Jak důležité jsou pro Vás následující hodnoty? Zde respondenti přiřazovali významnost faktorům, které ovlivňují jejich život. Stupnice významnosti byla rozdělena sestupně: rozhodující, důležité, méně důležité, nevýznamné. Trochu rozdílné výsledky lze vypočítat u žen a u mužů. Vzhledem ke složitosti interpretace tohoto výsledku uvádím zjednodušení.

Muži: 1. vlastní bydlení

2. rodina

3. finanční prostředky

4. zaměstnání/studium

5. kariéra

Ženy: 1. rodina

2. vlastní bydlení

3. zaměstnání/studium

4. finanční prostředky

5. kariéra

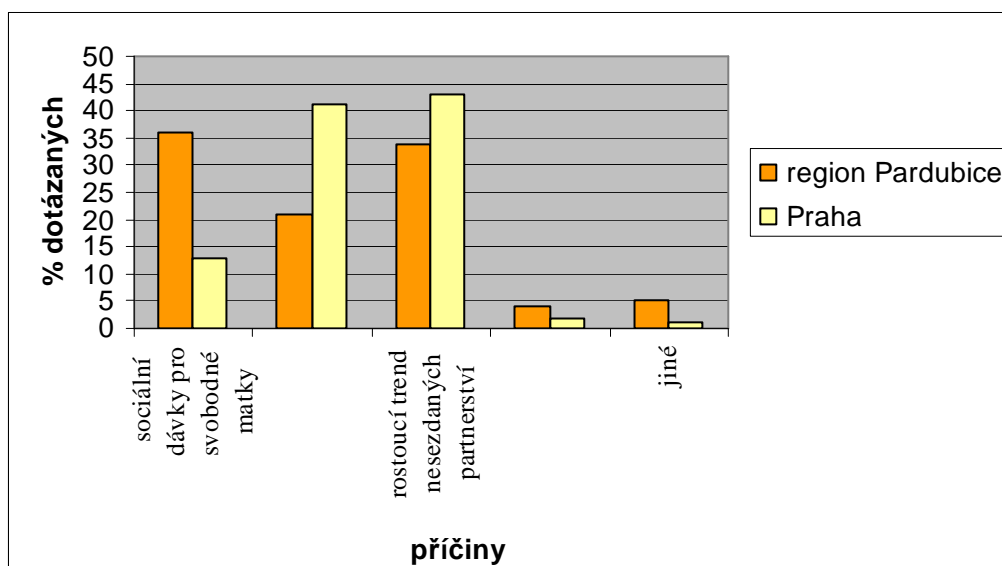

V regionu Pardubice je pro muže prioritní vlastní bydlení, pro ženy rodina. Vždy však záleží na regionu, je možné, že při výběru jiného regionu bych došla k jiným výsledkům.

Hypotéza č. 3: Počet mimomanželských dětí roste především kvůli vyšším sociálním dávkám pro svobodné matky.

Ze 100 respondentů oslovených v Pardubickém regionu si 36 % myslí, že největší podíl na nárůstu počtu mimomanželských dětí mají sociální dávky pro svobodné matky. O něco méně (34 %) dotázaných vidí příčinu v rostoucím trendu nesezdaných partnerství. Další častou odpovědí byla větší nezávislost obou partnerů, přičemž tuto možnost označili spíše muži (30 %) než ženy (12 %).

Obrázek 9 - Příčiny nárůstu počtu mimomanželských dětí za region Pardubice a hl. město Praha

Zdroj: otázka č. 19, dotazník – příloha 11

V Praze se názory na tuto otázku lišily. Největší příčinu zde dotazovaní vidí v rostoucím trendu nesezdaných partnerství (celkem 43 %) a hned na to ve větší nezávislosti obou partnerů (41 %). Jako třetí nejčastější příčina byly uváděny sociální dávky pro svobodné matky (13 %). Názory mužů a žen byly v jednotlivých možnostech odpovědí téměř shodné.

7.6 Shrnutí sondy

Pomocí dotazníku o 20 otázkách jsem ověřovala předem určené hypotézy. Proto jsem se ve vyhodnocování zaměřila právě na ně. Celkové vyhodnocení dotazníku je uvedeno v Příloha 13.

Hypotéza č. 1: Domnívám se, že pro mnohé je náročné sladit pracovní a rodinné povinnosti. Pro 61 % z celkového počtu dotazovaných z regionu Pardubice a pro 71 % z Prahy je sladění práce a rodiny náročné. Zvolená hypotéza se mi **potvrdila**, a to v obou výzkumných oblastech.

Hypotéza č. 2: Největší vliv na porodnost má systém sociálních dávek. Šetřením jsem zjistila, že tohoto názoru je z Pardubického regionu 20 % dotázaných, z Prahy pouhých 6 %. Tuto hypotézu tedy **zamítám**. Podle respondentů z obou regionů nejvíce ovlivňuje porodnost bytová situace (37 % Pardubice, 50 % Praha).

Hypotéza č. 3: Počet mimomanželských dětí roste především kvůli vyšším sociálním dávkám pro svobodné matky. Z této hypotézy vycházela otázky, v čem respondenti spatřují největší příčinu nárůstu počtu mimomanželských dětí. Byly uvedeny 4 alternativy, které doplňovala i možnost volné odpovědi. Respondenti z 36 % vidí tuto příčinu v sociálních dávkách pro svobodné matky. V Praze považují za největší příčinu tohoto nárůstu rostoucí trend nesezdaných partnerství (43 %). Tímto se mi poslední hypotéza **potvrdila**, ale **pouze v Pardubickém regionu**.

7.6.1 Rozdíly – region Pardubice versus hl. město Praha

V rámci dotazníkového šetření byl v obou výzkumných oblastech osloven stejný počet mužů i žen přibližně stejných věkových kategorií, a to pro lepší porovnání výsledků v těchto dvou regionech.

Odlišnosti byly již v otázce, která se zaměřovala na počet plánovaných dětí. Zde uvedlo počet 3 dětí 12 respondentů z Pardubic, z Prahy to byl dvojnásobek dotázaných (24).

Další rozdíly následovaly v otázce č. 12 – Jaký z faktorů podle Vás nejvíce ovlivňuje porodnost. Zde se lišily až druhé nejčastější a následující odpovědi. Podrobnější statistiku jsem uvedla v rámci hypotézy č. 2.

Malý rozdíl lze spatřit v odpovědích na otázku náročnosti sladit pracovní a rodinné povinnosti. V regionu Pardubice odpovědělo kladně 61 % dotázaných, v Praze 71 %.

Asi největší odlišnosti se týkaly názoru na výši porodného a peněžité pomoci v mateřství. V Pardubicích považuje výši porodného za dostatečnou 71 % oslovených, v Praze pouze 53 %. S výší peněžité pomoci v mateřství byly v Pardubickém regionu odpovědi téměř vyrovnané – 40 % respondentů si myslí, že její výše dostatečná je, 45 % je opačného názoru. Zato v Praze považuje výši této dávky za nedostatečnou celých 71 % a pouze 26 % si myslí opak.

Poslední větší rozdíl v odpovědích najdeme v otázce č. 19 – V čem spatřujete největší příčinu nárůstu počtu mimomanželských dětí. V regionu Pardubice jsou to sociální dávky pro svobodné matky (36 %), hned na to rostoucí trend nesezdaných partnerství (34 % a dále pak větší nezávislost obou partnerů (21 %). V Praze dotázaní považují za nejčastější příčinu rostoucí trend nesezdaných partnerství (43 %), následuje větší nezávislost obou partnerů (41 %) a sociální dávky pro svobodné matky (13 %).

7.7 Doporučení

Jak jsem zjistila pomocí dotazníkového šetření, pro mnohé lidi je základem pro založení rodiny adekvátní bydlení. Přestože se v posledních letech zvyšoval rozsah bytové výstavby, ceny bytů přesahovaly možnosti jejich získání (zejména mladými lidmi); stejně minimální byla možnost získání bytu do nájmu, obzvláště ve velkých městech. Tento problém by mohla vyřešit např. snadnější možnost získání hypotéky. Ovšem z nynější ekonomické situace to nelze příliš předpokládat.

Dalším častým problémem se stává sladění práce a rodinných povinností. Řešení vidím ve vytvoření systému restrikcí a pobídek, které by zaměstnavatele přiměly více zaměstnávat matky, nebo v zajištění flexibility (či zkrácení) pracovní doby. Matka by se tak mohla věnovat práci i dítěti.

Důležitou roli při založení rodiny hrají také finanční prostředky. Podle mého názoru, stejně tak i podle většiny respondentů Pardubického regionu, je výše porodného dostatečná, ale naopak je to s peněžitou pomocí v mateřství. Proto bych tuto dávku, která je pravidelným měsíčním příjmem matek (popř. otců), zvýšila.

8 Očekávaný vývoj

Pro snazší porozumění celé této kapitoly uvádím na začátek několik základních pojmů.

Přirozený přírůstek je dán rozdílem mezi mírou porodnosti (počet živě narozených na 1000 obyvatel v daném roce na daném území) a mírou úmrtnosti (počet zemřelých na 1000 obyvatel).

Úhrnná plodnost (fertilita) přibližně udává, kolik dětí se v průměru narodí ženě za její reprodukční období (15-49 let). Pokud fertilita dosahuje trvale hodnoty 2,1 (dítěte na ženu), populace se v podmínkách nízké úmrtnosti ani nezvětšuje, ani nezmenšuje (přesně se obnovuje).

Naděje dožití (střední délka života při narození) udává, jak dlouhý život má novorozenec s největší pravděpodobností před sebou. Čím je ukazatel vyšší, tím vypovídá a lepší kvalitě života a zdraví v dané zemi.⁴⁵

Projekce jsou určitým modelem, který ukazuje, jak by například probíhal budoucí populační vývoj za předpokladu daných úrovní plodnosti, úmrtnosti a migrace nebo naopak při uvažování různých kombinací jejich změn.

Prognóza je definována jako nepodmíněná, na vědeckém poznání založená výpověď o očekávaném a v době jejího vzniku nejpravděpodobnějším budoucím vývoji sledovaného jevu.

Populační (demografické) projekce je souhrn výpočtů, kterými se odhaduje další vývoj populace.

Populační prognózou se označuje populační projekce, která se snaží poskytnout co nejspolehlivější předpověď budoucího demografického vývoje.⁴⁶

Demografický vývoj na určitém území v sobě zahrnuje sledování počtu obyvatelstva, jeho pohyb, změny jeho struktury, sňatečnost, úmrtnost, plodnost a jiné podobné charakteristiky.

Demografická struktura (struktura obyvatelstva) nejčastěji představuje strukturu podle věku a pohlaví. Podle věku se obyvatelstvo dělí na předproduktivní (0-14 let nebo

---

⁴⁵ *Centrum evropských studií* [online]. 2007 [cit. 2008-12-15]. Dostupné z <http://ces.vse.cz/portal/index.php?page=view_chapter&kap=8>.

⁴⁶ *Demografický informační portál* [online]. 2008 [cit. 2008-11-30]. Dostupné z <http://www.demografie.info/?cz_proгноzy=&PHPSESSID=dccb9f08e8cd6c53567572514dcb43d1>.

0-19 let), produktivní (15-59 nebo 15-64 let) a postproduktivní (60+ nebo 65+); struktura podle pohlaví jako počet mužů připadajících na 100 žen.⁴⁷

8.1 Populační projekce světového obyvatelstva⁴⁸

Dlouhodobé populační projekce světového obyvatelstva vydává Populační divize OSN. Ta poslední byla publikována v prosinci 2003, s horizontem do roku 2300. Výsledky je ale pro tak dlouhé období třeba brát s velkou rezervou. Nejpravděpodobnější tak jsou výsledky do roku 2050.

Základem výše uvedené projekce je zjištění, že populační růst rozvojových zemí se bude i nadále zpomalovat a u dnešních vyspělých zemí se naopak předpokládá překonání současné nízké plodnosti, přičemž u rozvojových i vyspělých zemí je předpokladem i růst naděje dožití. Projekce obsahuje 5 variant, které se od sebe liší úrovní předpokládané úhrnné plodnosti.

1. Podle **střední varianty** (*úhrnná plodnost se ustálí na hladině 2,1*) světové obyvatelstvo na přelomu 21. a 22. století překročí hranici 9 miliard. Po mírném úbytku se pak na tuto hranici znovu vrátí roku 2300. V roce 2050 bude na světě žít 8,9 miliard obyvatel.
2. Podle **nízké varianty** (*úhrnná plodnost se ustálí na hladině 1,85*) dosáhne světové obyvatelstvo do roku 2050 maxima 7,4 miliard, pak jeho počet klesne až na 3,2 miliardy v roce 2200 a na 2,3 miliardy v roce 2300.
3. Podle **vysoké varianty** (*úhrnná plodnost se ustálí na hladině 2,35*) bude růst světového obyvatelstva rychlý. V roce 2050 dosáhne svět 10,6 miliard obyvatel, do roku 2200 to bude 21,2 miliard a do roku 2300 až 36,4 miliard obyvatel.
4. Podle **varianty nulového růstu** (*počet narozených se postupně vyrovná s počtem zemřelých, do roku 2170 budou vstupní parametry plodnosti stejné jako u střední varianty, pak se mírně odchýlí směrem dolů*) jsou výsledky až do roku 2170 stejné jako u střední varianty, tj. v roce 2050 bude mít svět 8,9 miliard obyvatel, od roku 2200 bude mít svět konstantní počet obyvatel - 8,3 miliard.
5. Podle **varianty s neměnnou úrovní plodnosti** (*plodnost zůstane ve všech zemích zachována na úrovni období 1995-2000*) by mělo v roce 2050 na světě žít 12,8 miliard lidí, v roce 2200 by však měl svět již absurdních 1 775,3 miliard a v roce

⁴⁷ Centrum evropských studií, cit. 45.

⁴⁸ Demografický informační portál, cit. 46.

2300 dokonce 133 bilionů a 592 miliard obyvatel. Tato varianta je ale pravděpodobná jen minimálně.

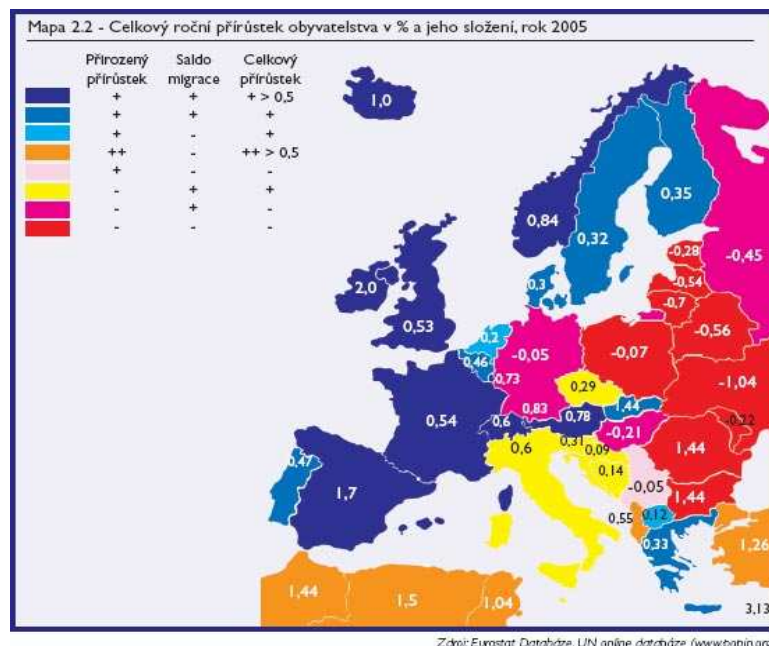
Výsledky celé projekce jsou za jednotlivé země pouze orientační, jelikož nemohou tak citlivě reagovat na konkrétní podmínky jako projekce vypracovaná vlastní zemí.

Dle dlouhodobé projekce OSN se nejvíce pravděpodobná v celkových počtech obyvatel jeví střední varianta, podle níž by ČR v roce 2050 dosáhla 8,55 milionů obyvatel. Podle nízké varianty by ČR měla v tomto roce 7,81 mil. obyvatel, podle vysoké varianty 9,37 milionů. Obyvatelstvo ČR by tak mohlo patřit mezi nejstarší populace na světě.

8.2 Prognóza budoucího vývoje v zemích EU ⁴⁹

Ve většině vyspělých zemí i v evropských státech dochází ke stárnutí populace, který znamená růst podílu obyvatelstva v postproduktivním věku. V roce 2005 žilo v EU 461,5 mil. obyvatel, tedy asi 7 % světové populace. Za poslední čtyři desítky let se v EU populační růst zpomalil. Přirozený přírůstek je totiž velmi malý, v některých zemích dokonce záporný – např. Německo, Polsko, Estonsko, Lotyšsko, ... (viz Obrázek 10).

Obrázek 10 - Celkový roční přírůstek ob. v % a jeho složení, rok 2005

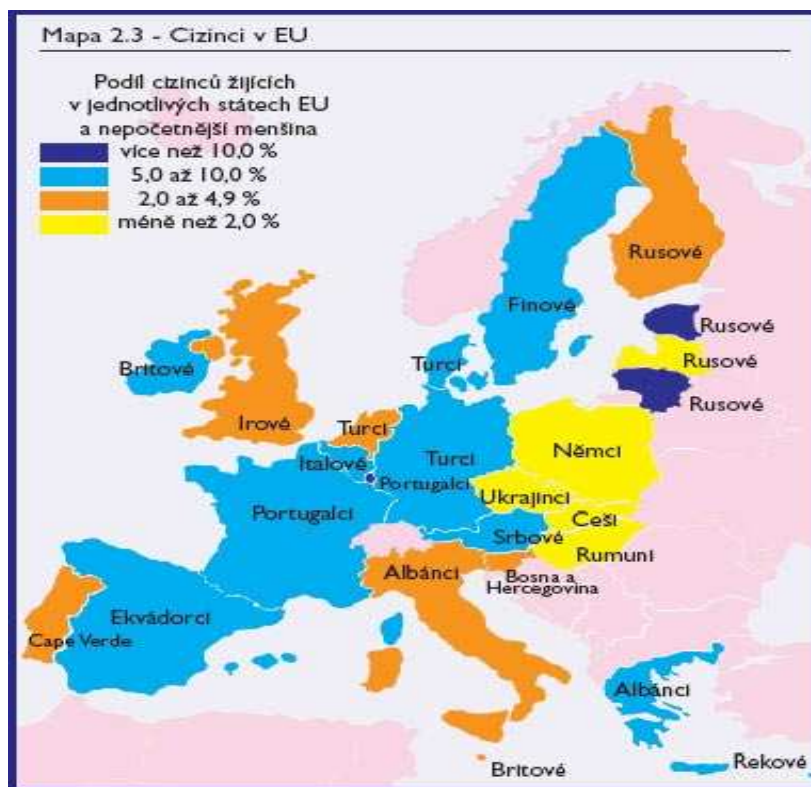

Zdroj: *Centrum evropských studií* [online]. 2007 [cit. 2008-12-15]. Dostupné z <http://ces.vse.cz/portal/index.php?page=view_chapter&kap=8>.

⁴⁹ *Centrum evropských studií*, cit. 45.

Hlavní podporou růstu populace se tak stala mezinárodní migrace (viz Obrázek 11).

Obrázek 11 - Podíl cizinců v jednotlivých státech EU

Zdroj: Population and social conditions 8/2006, http://www.cefrn.pan.pl/docs/sif_06-008_en.pdf

Zdroj: *Centrum evropských studií* [online]. 2007 [cit. 2008-12-15]. Dostupné z <http://ces.vse.cz/portal/index.php?page=view_chapter&kap=8>.

Převážná většina prognóz budoucího vývoje předpokládá zmenšování populace v členských státech EU. Střední varianta počítá s jejím začátkem po roce 2025 (na 450 mil. ob. do roku 2050) v závislosti na vývoji úhrnné plodnosti, délce života a migraci. Dalším očekávaným negativním jevem je stárnutí populace EU. Podíl osob v postproduktivním věku (65+) k počtu produktivních osob (15-64), který je nyní 25 %, se v následujících padesáti letech může až zdvojnásobit. V současné době má ze zemí EU nejstarší obyvatelstvo Itálie, nejmladší Irsko. Podle prognózy se očekává, že počet zemí, kde polovina obyvatelstva bude starší 50 let, vystoupá v roce 2050 až na číslo 10 (Itálie, Rakousko, Španělsko, Estonsko, Lotyšsko, Bulharsko, Rumunsko, Slovinsko, **ČR**). To bude znamenat nejen obrovské zatížení sociálního systému, ale také zdravotnictví.

8.3 Projekce obyvatelstva ČR dle ČSÚ⁵⁰

Na přelomu 20. a 21. století je obyvatelstvo ČR ve své dosavadní historii nejstarší. Podíl obyvatel v ekonomicky neaktivnějším věku, tj. 25 - 39 let, je vysoký. A v nejbližší době díky početným ročníkům sedmdesátých let dále poroste. Ekonomika tak sice bude mít k dispozici velké množství potenciálních pracovních sil, ale jen dočasně, a právě to je důležité si uvědomit.

Prognóza vývoje obyvatelstva má proti prognóze ekonomických ukazatelů některé zásadní odlišnosti. Ty spočívají v tom, že lidská populace se vyvíjí mnohem pomaleji než ekonomika – především vzhledem ke střední délce života jedince, pokud jde o počet obyvatel, věkovou, vzdělanostní a další struktury.

Oficiální projekce obyvatelstva ČR pravidelně vypracovává Český statistický úřad. Ta nejnovější je na období 2003-2050 a vychází z výsledků Sčítání lidu, domů a bytů 2001. Prognóza byla zpracována ve třech základních variantách – nízké, střední a vysoké.

Tabulka 9 - Základní charakteristiky budoucího demografického vývoje dle ČSÚ

Rok	Plodnost (úhrnná plodnost)			Úmrtnost (naděje dožití při narození)						Migrace (migrační saldo)		
				muži			ženy			(v tis. osobách)		
	nízká	střední	vysoká	nízká	střední	vysoká	nízká	střední	vysoká	nízká	střední	vysoká
2002	x	1,17	x	x	72,1	x	x	78,5	x	12,3	12,3	12,3
2005	1,19	1,23	1,28	72,3	72,4	72,4	78,8	78,8	78,9	10,0	25,0	40,0
2010	1,23	1,30	1,36	72,9	73,1	73,3	79,3	79,4	79,7	10,0	25,0	40,0
2020	1,31	1,45	1,55	74,2	74,5	75,1	80,3	80,7	81,2	10,0	25,0	40,0
2030	1,38	1,60	1,75	75,4	76,0	76,8	81,3	81,9	82,8	10,0	25,0	40,0
2040	1,40	1,61	1,76	76,6	77,5	78,6	82,3	83,2	84,4	10,0	25,0	40,0
2050	1,42	1,62	1,77	77,8	78,9	80,3	83,3	84,5	86,0	10,0	25,0	40,0

Zdroj: Český statistický úřad [online]. 2008 [cit. 2008-12-15]. Dostupný z <<http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/publ/4032-08-2007>>.

8.3.1 Očekávaný vývoj plodnosti

Základní úvahou o budoucím vývoji plodnosti byl předpoklad, že její nejnižší úroveň již bylo dosaženo. Ve všech třech variantách se počítá s postupným zvyšováním úhrnné plodnosti, od roku 2030 pak s její stabilizací či minimálním růstem. Nízká varianta projekce uvažuje s dosažením plodnosti v roce 2050 1,42 dítěte na jednu ženu reprodukčního věku, střední 1,62 a vysoká varianta dokonce až s hodnotou 1,77. Ovšem

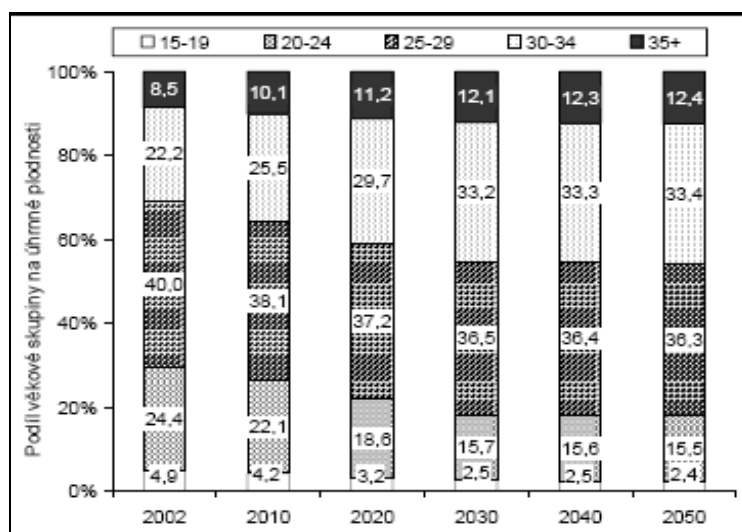
⁵⁰ Český statistický úřad [online]. 2004 [cit. 2008-12-15]. Dostupný z <<http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/p/4025-04>>.

žádná z variant nepředpokládá že tato hodnota překročí hranici tzv. prosté reprodukce, tedy 2 dětí narozených jedné ženě.

Druhým hlavním předpokladem očekávaného vývoje plodnosti je pokračování trendu posunu její intenzity do pozdějšího věku. Podle střední varianty by měla plodnost u žen do 25 let ještě klesnout, u žen starších naopak stoupnout, a to nejvíce ve věkové kategorii 32-36 let. Průměrný věk matek při porodu se okolo roku 2050 odhaduje na hodnotu okolo 29,5 let.

Obrázek 12 - Očekávaná struktura úhrnné plodnosti podle věkových skupin, střední varianta, 2002-2050

Zdroj: Český statistický úřad [online]. 2004 [cit. 2008-12-15]. Dostupný z <<http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/p/4025-04>>, s. 8.

8.3.2 Očekávaný vývoj úmrtnosti

Ve vývoji úrovně úmrtnosti lze pozorovat převážně stabilní vývoj, a to v celém v minulosti sledovaném období. Podle prognózy ČSÚ se i nadále očekává prodloužení naděje dožití při narození u mužů i žen, přičemž naděje dožití žen se ve všech variantách odhaduje o 5,5-6 let delší. Nízká varianta počítá se střední délkou života při narození mužů téměř 78 let v roce 2050, střední varianta v letech mezi 2040-2045 a vysoká varianta již kolem roku 2035. U žen se očekává, že cílová hodnota tohoto ukazatele podle nízké varianty dosáhne 83,3 let, podle střední varianty 84,5 let a podle vysoké až 86 let. Očekávaný pokles úmrtnosti by se měl oproti vývoji v 90. letech posunout do vyššího věku.

8.3.3 Očekávaný vývoj celkového počtu obyvatel

Celkový počet obyvatel ČR se začal snižovat v roce 1994, především v důsledku nízké porodnosti. Jejich počet začal přibývat především migrací, kdy ročně tak přibylo přibližně 7,9 tis. obyvatel. V roce 2007 do ČR imigrovalo 104,4 tisíce obyvatel (o 36 tisíc více než v roce předchozím). Nejvíce cizinců přichází z Ukrajiny, dále ze Slovenska a Vietnamu. Evidence migrace je ale stále nedokonalá (především díky neúplné evidenci emigrantů), a tak lze celkový objem zahraniční migrace považovat za podhodnocený.

Tabulka 10 - Očekávaný vývoj celkového počtu obyvatel, všechny varianty, 2002-2050

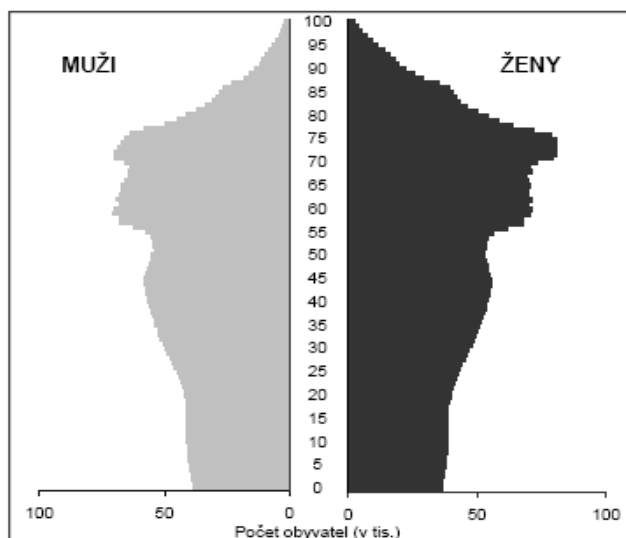
Rok	Celkový počet obyvatel (v tis.)			Celkový přírůstek/úbytek obyvatel (v tis.)		
	nízká	střední	vysoká	nízká	střední	vysoká
2002	x	10 203	x	x	12,3	x
2005	10 200	10 236	10 273	-7,9	10,6	30,5
2010	10 141	10 283	10 432	-15,5	7,5	31,2
2015	10 033	10 302	10 578	-25,6	1,0	27,7
2020	9 874	10 283	10 700	-36,2	-7,0	21,8
2025	9 657	10 217	10 782	-48,3	-17,7	12,7
2030	9 386	10 102	10 823	-57,4	-25,6	5,9
2035	9 080	9 957	10 837	-63,3	-30,8	1,6
2040	8 753	9 795	10 842	-66,5	-33,3	0,6
2045	8 414	9 622	10 841	-68,5	-35,4	-0,9
2050	8 066	9 438	10 830	-70,5	-37,9	-3,2

Zdroj: Český statistický úřad [online]. 2004 [cit. 2008-12-15]. Dostupný z <<http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/p/4025-04>>, s. 13.

Podle nízké varianty bude v ČR v roce 2050 přibližně 8,07 mil. obyvatel, podle střední 9,44 mil. a podle vysoké 10,83 mil. obyvatel, kdy se očekává úbytek obyvatel o „pouhých“ 3,2 tisíce, kdežto nízká varianta počítá s úbytkem až 70,5 tisíc a střední 37,9 tisíc.

Podle střední prognózy ČSÚ (viz Obrázek 13) bude v ČR v roce 2050 složení populace následující: 12,4 % (0-14 let), 56,3 % (15-64 let) a 31,3 % (65 +). Co se týká věkového složení, počítá se se změnami počtu osob v jednotlivých věkových skupinách související se střídáním silných a slabých generací narozených v někdejších vlnách vysoké a nízké porodnosti. I nadále se pak předpokládá stárnutí obyvatelstva spočívající jak v přírůstku obyvatelstva ve vyšších věkových skupinách, tak v úbytku dětí a mladších lidí. Podíl osob ve věku nad 65 let by se mohl v roce 2050 přiblížit k jedné třetině.

Obrázek 13 - Očekávané věkové složení obyvatelstva ČR v roce 2050 dle ČSÚ, střední varianta

Zdroj: Český statistický úřad [online]. 2004 [cit. 2008-12-15]. Dostupný z <<http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/p/4025-04>>, s. 18.

Očekávané věkové složení až do roku 2050 uvádím pomocí tzv. stromů života v Příloha 10.

8.4 Populační prognóza ČR dle Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy⁵¹

Kromě ČSÚ, OSN aj. se populačními prognózami zabývají i pracovníci katedry demografie a geodemografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy. Poslední prognózu z roku 2002 sestavili pro období do roku 2050, tradičně ve variantě nízké, střední a vysoké, přičemž střední varianta vyjadřuje nejpravděpodobnější směr vývoje. Podle ní se předpokládá mírný nárůst porodnosti (úhrnná plodnost v roce 2050 by měla být 1,63) a snížení celkové úrovně úmrtnosti. Mezi roky 2020-2030 má klesnout počet obyvatel ČR pod 10 mil. K růstu počtu zemřelých v důsledku posunu početně silných ročníků narozených po druhé světové válce má dojít po roce 2015. Hodnota cca 6,7 mil. osob v produktivním věku (rok 2000) by se měla mezi roky 2000-2050 snížit na úroveň v rozmezí pouhých 3,7-4,7 mil. Podíl osob starších 60 let by se měl do roku 2050 téměř zdvojnásobit - z 9,2 mil. obyvatel by jich mělo být 3,7 mil. Relativní podíl starších osob by se tak zvýšil z 19 % na více než 40 %. Tím dojde i k nárůstu indexu stárí a v roce 2040 tak na jedno dítě do 15 let budou připadat cca 3 osoby nad 60 let.

⁵¹ RUTAROVÁ, R.: *Populační vývoj a ekonomická aktivita obyvatel České republiky v letech 1993-2002 a výhled do roku 2050*, Praha: Česká národní banka, s. 8-10.

Z hlediska ekonomického a sociálního bude nejzávažnější trvalé zhoršování poměru mezi počty osob v poproduktivním a produktivním věku, kde se index závislosti zvýší ze současných 28 % na cca 60 % do roku 2030 a v roce 2050 by mohl být až na hodnotě mezi 86-91 %.

8.5 Prognóza vývoje ekonomické aktivity populace ČR⁵²

Ekonomicky aktivní obyvatelstvo zahrnuje všechny osoby ve věku 15 let a starší splňující podmínky k zařazení mezi zaměstnané či nezaměstnané. Ostatní osoby starší 14 let, které nelze zařadit mezi zaměstnané či nezaměstnané, označujeme jako ekonomicky neaktivní. Podílem počtu zaměstnaných a nezaměstnaných (pracovní síly) na počtu všech osob starších 14 let (tj. na ekonomicky aktivní + neaktivní) je vyjádřena **míra ekonomické aktivity**.

V roce 2002 bylo v ČR cca 78 % obyvatel ve věku 15-59 let z celkové populace starší 14 let a míra jejich ekonomické aktivity činila 74,54 %. Do budoucna se předpokládá pokles podílu této věkové skupiny – v roce 2010 na 72,7 % a tedy snížení celkové míry ekonomické aktivity na 56,5 %. Do roku 2050 by mohla tato míra klesnout na hodnotu 43,8 %, čímž by se snížila téměř o 32 % v porovnání s rokem 2002. Současně bude docházet k úbytku osob starších 14 let a k dalšímu stárnutí populace. To povede k propadu celkové míry ekonomické aktivity a početnosti ekonomicky aktivního obyvatelstva, čímž vzroste vliv populačního vývoje a věkové struktury na ekonomickou aktivitu. Předpokládaný vývoj počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva v ČR až do roku 2050 uvádím v **Zdroj: Český statistický úřad [online]. 2004 [cit. 2008-12-15]. Dostupný z <<http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/p/4025-04>>, s. 18.**

---

⁵² RUTAROVÁ, R., cit. 51, s. 19-21.

Příloha 11.

Shrneme-li prognózy populačního vývoje, dostáváme jasný závěr - v důsledku prodloužení naděje dožití a snížení úrovně plodnosti pod hranici prosté reprodukce bude v Evropě v 21. století významným procesem demografické stárnutí. Změny ve struktuře populace, především jejího stárnutí, se neprojevují pouze na pracovním trhu, ale také ve změně spotřebitelského chování. Očekávané změny věkových struktur obyvatelstva budou podle prognóz výrazné. Významně tak ovlivní zastoupení věkových kategorií v celé populaci. V důsledku očekávaných změn struktury obyvatelstva jsou změny sociálního systému, zdravotnictví a řady dalších oborů nevyhnutelné. Budoucí absolutní úbytek obyvatelstva a změny jeho věkové struktury usnadní především imigraci ze zahraničí. Vzhledem k úbytku populace téměř v celé Evropě bude pravděpodobně více imigrantů z mimoevropských zemí, hlavně z Afriky a Asie, což může způsobit i konflikty (jako například ve Francii či Nizozemsku). Migrace také zásadním způsobem mění tvář evropské populace a tím celé společnosti.

Z celkového pohledu je třeba počítat s i tím, že předvídat lze pouze základní směr budoucího vývoje populace, ne však náhlé výkyvy. Nejpřesněji lze odhadnout očekávané změny v úrovni úmrtnosti, nejhůře předvídatelný je ale další vývoj migrace, který se může stát nemalým problémem.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo vytvořit přehled o vývoji porodnosti v ČR ve vzájemných souvislostech s dalšími faktory v porovnání s ostatními státy EU. Úplné popsání tohoto jevu je obtížné, protože tato problematika je velmi široká a zahrnuje různá hlediska a kritéria. Pozornost byla věnována i důsledkům procesu tzv. demografického stárnutí populace, především pak očekávanému poklesu ekonomické aktivity obyvatelstva.

Vývoj porodnosti a plodnosti v ČR v letech 2000 - 2008 zaznamenal ve srovnání s předchozím obdobím změnu trendu. V 90. letech 20. století počty narozených klesaly a úroveň plodnosti se snižovala. Následoval zpočátku mírný, později výraznější vzestup. Nejméně narozených dětí bylo zaznamenáno v roce 1999 (necelých 90 tisíc). Po období historicky nejméně narozených dětí ve druhé polovině 90. let se jejich počet každoročně zvyšoval. V roce 2005 se poprvé od roku 1994 opět narodilo více než sto tisíc dětí, v roce 2008 dokonce přes 119 tisíc. Hodnota úhrnné plodnosti vzrostla z extrémně nízkých hodnot 1,13 – 1,15 na přelomu tisíciletí na 1,28 dětí na jednu ženu v reprodukčním věku v roce 2005 a v roce 2008 na 1,5. I to je však z hlediska zachování reprodukce populace stále ještě velmi nízká hodnota. Zvýšení celkové úhrnné plodnosti bylo především důsledkem nárůstu úhrnné plodnosti prvního pořadí, u druhého pořadí se růst intenzity plodnosti ještě v takové míře neprojevil a u vyšších pořadí úroveň plodnosti stagnovala. I nadále pokračoval trend posouvání reprodukce do vyššího věku žen, v roce 2005 se intenzita plodnosti pohybovala ve věku 27 – 29 let. Intenzita plodnosti žen nad 30 let již převyšovala plodnost věkové skupiny žen do 24 let. Průměrný věk matek při porodu do roku 2008 vzrostl na hodnotu 29,3 let; při narození prvního dítěte na 27,3 let. Neustále se také zvyšoval podíl dětí narozených mimo manželství – v roce 2005 představovaly již téměř 1/3 z celkového počtu narozených, v roce 2007 byla tato hranice již překročena a mimo manželství se narodilo 34,5 % dětí. Počet mimomanželsky narozených dětí byl v roce 2005 o polovinu vyšší než v roce 2001, zatímco počet dětí narozených vdaným ženám se téměř nezměnil. Maximální intenzity mimomanželské plodnosti se rozložily do širšího věkového intervalu 20 – 30 let, zatímco ještě v roce 2000 byly soustředěny v úzkém věkovém rozmezí 19 -22 let.

Regionální odlišnosti v charakteru reprodukce byly nejvíce patrné na skupině okresů západních a severozápadních Čech, pro něž byla typická vyšší úroveň plodnosti,

relativně nižší průměrný věk matek a velmi vysoký podíl dětí narozených mimo manželství (40 – 50 %). Vyšší úhrnnou plodnost zaznamenaly v letech 2000 - 2008 také okresy v okolí Prahy. Nejnižší podíl nemanželských dětí mají oblasti Vysočiny a jižní Moravy. Výrazně vyšším věkem matek se odlišuje Praha, kde průměrný věk žen při narození dítěte překročil věkovou hranici 30 let.

V mezinárodním srovnání patřila v roce 2004 Česká republika (společně s Polskem, Slovinskem, Lotyšskem apod.) k zemím s nejnižšími hodnotami úhrnné plodnosti v Evropě. Naopak nejvyšší úhrnnou plodnost ze zemí EU měly Irsko a Francie. Co se týče průměrného věku prvorodičky, ještě v roce 1994 činil v Evropě 26,8 let a v roce 2005 se zvýšil již na 28,2 let. K zemím s nejvyšším podílem mimomanželských dětí se řadila většina severských zemí jako Dánsko, Finsko, Švédsko, ale i Estonsko a Lotyšsko, dále se k nim řadily Francie, Velká Británie a Slovinsko.

Průběh vytvářejícího se nového demografického chování byl důsledkem sociálních, ekonomických a politických změn. Rozšíření spektra možností osobního rozvoje, obavy z nezaměstnanosti, ale také příliš velké naděje a přání nebo jejich pomalejší uskutečňování vedly u mnoha mladých lidí ke změnám jejich rodinného a reprodukčního chování, k odkládání vstupu do manželství a poté i dětí na pozdější dobu. Pro mnohé lidi je základem pro založení rodiny adekvátní bydlení. Přestože se však v posledních letech zvyšoval rozsah bytové výstavby, ceny bytů přesahovaly možnosti jejich získání (zejména mladými lidmi), stejně malá byla možnost získání bytu do nájmu, hlavně ve velkých městech. Dalším častým problémem, proč ženy odkládají mateřství, se stává sladění práce a rodinných povinností, které je pro mnohé z nich náročné. Důležitou roli v porodnosti hraje i finanční podpora, která se poskytuje přímo pomocí sociálních dávek, nebo nepřímo prostřednictvím daňových výhod, popř. přes poskytování určitých finančně zvýhodněných služeb. Ale i přesto, že jsou mnohé evropské země štědré, na zvýšené porodnosti se to příliš neprojevuje.

Nízká úroveň plodnosti ve spojení s dlouhodobým poklesem úrovně úmrtnosti tak pomohly k urychlení procesu tzv. demografického stárnutí, pro nějž je charakteristický klesající počet dětí a rostoucí počet starších osob. Nízká úroveň porodnosti tak způsobuje nezpochybnitelný problém, kterým jsou závažné změny ve struktuře populace. Nejde pouze o to, že se rodí méně dětí, ale stále se tak snižuje počet

ekonomicky aktivních lidí. Změny ve struktuře populace mají dopad i na úspory, neboť mladí lidé spoří nejméně, zatímco lidé v předdůchodovém věku nejvíce.

Stárnutí populace, snižující se produktivita a klesající počet pracovních sil bude znamenat i ekonomický pokles. Počet obyvatel určuje počet pracovních sil, životní úroveň (vytváření bohatství, národního důchodu atd.). Je také určujícím faktorem potřeby bytové výstavby, zdravotních, sociálních a kulturních zařízení, ale také určuje objem výroby většiny statků a služeb, objem dopravy apod. Nedostatek pracovních sil povede ke snížení nezaměstnaných a současně i k určitému poklesu míry nezaměstnanosti. Pro ČR bude z ekonomického hlediska podstatný především nárůst počtu osob v poproduktivním věku připadajících na jednu osobu ve věku ekonomické aktivity. V důsledku toho se výrazně zvýší počet osob s nárokem na starobní důchod, což přinese velkou ekonomickou zátěž pro ekonomicky aktivní obyvatelstvo. A s ohledem na mechanismus změn demografické struktury není příliš velká šance, že by šel vývoj sociálně a ekonomicky příznivější cestou. Důležité proto je, aby včas byla přijata a realizována odpovídající opatření, která by napomohla k vyšší porodnosti a zmírnění dopadů demografického stárnutí.

Opatření řadící se do populační, případně sociální politiky v pravém slova smyslu v současné době formulovaná nejsou, vláda se spíše orientuje na rodinnou politiku z hlediska sociálního. Zvýšená finanční podpora jistě rodiče potěší, ale neřeší vše. Podle mého názoru by pomohlo například vytvoření systému restrikcí a pobídek, které by zaměstnavatele přiměly více zaměstnávat matky, nebo zajištění flexibility či zkrácení pracovní doby. Matka by se tak mohla věnovat práci i dítěti.

V důsledku procesu demografického stárnutí populace je v první řadě zapotřebí důchodová reforma, která by pomohla snížit ekonomické zatížení obyvatel v produktivním věku. Přibývání osob v poproduktivním věku s sebou ovšem nese jen zvýšené nároky na starobní důchod, ale také na zdravotnictví a oblast sociálních služeb. Zdravotní politika je nyní rozpracovaná spíše všeobecně a prozatím to vypadá tak, že se lidé o sebe budou muset ve stáří postarat sami. To ovšem může mít i nelibé dopady pro jednotlivé politické strany, které tak ztratí hlasy voličů. Proto by měly zahrnout do svých politických programů i návrhy, které by současný stav zlepšily a podpořily staré lidi a motivovat je k „aktivnímu stáří“ (Univerzity třetího věku apod.).

Použitá literatura

1. HAMPL., M. a kol. *Regionální vývoj: Specifika České transformace, Evropská integrace a obecná teorie*. Praha: Univerzita Karlova, 2001. 328 s. ISBN 80-902686-6-8.
2. KALIBOVÁ, K. – PAVLÍK, Z. *Mnohojazyčný demografický slovník*. 2. vyd. Praha: Česká demografická společnost, 2005. 182 s. ISBN 80-239-4864-4.
3. Kolektiv autorů. *Demografie nejen pro demografy*. 2., upravené vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. 128 s. ISBN 80-85850-30-3.
4. RABUŠIL, L. *Kde ty všechny děti jsou?* Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. 265 s. ISBN 80-86429-01-6.
5. ROUBÍČEK, V. *Úvod do demografie*. 1. vyd. Praha: Codex Bohemia, 1997. 348 s. ISBN 80-85963-43-4.
6. SRB, V., KUČERA, M., RŮŽIČKA L. *Demografie*. Praha: nakl. Svoboda, 1971. 611 s. ISBN 25-081-71.
7. *Statistická ročenka ČR 2006*. Praha: Český statistický úřad, 2006. ISBN 80-250-1258-1.
8. VESELÁ, J. *Demografie I. díl*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2003. 95 s. ISBN 80-7194-596-X.
9. VESELÁ, J. *Pohyb obyvatelstva-demografická dynamika*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2004. 85 s. ISBN 80-7194-701-6.
10. VESELÁ, J. *Sociologický výzkum a jeho metody*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2002. 92 s. ISBN 80-7194-466-1.
11. VESELÁ, J. *Sociologie*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2002. 96 s. ISBN 80-7194-479-3.
12. GINTEROVÁ, M. Nemůžu otěhotnět! Co dělat? *Příloha deníku Právo*. 8.10.2007, č. 39, s. 1.
13. KARÁSKOVÁ, I. Dítě ze zkumavky není zadarmo. *MF Dnes*. 10.2.2007, s. B6.
14. KOŠTÁL, M. Od ledna bude v Pardubicích fungovat poradna pro léčbu neplodnosti. *Radniční zpravodaj města Pardubic*. 2009/1, č. 1, s. 18.
15. LISTÍK, M.: Živě z Francie. *Metro*. 17.1.2007, str. 5.
16. Místa ve školkách zatím stačí. *Radniční zpravodaj města Pardubic*. 2008, č. 5, s. 4.
17. Nezletilých maminek ubývá. *Pardubický deník*. 2.2.2007, č. 28, str. 1.
18. PALEČEK, Š. Evropanky rodí málo dětí. Dostanou přidáno? *Pardubický deník*. 10.10.2008, s. 3.
19. PERKNEROVÁ, K. Stoupá zájem o jesle, školky jsou přeplněné. *Pardubický deník*. 21.9.2007, s.9.

20. RUTAROVÁ, R.: *Populační vývoj a ekonomická aktivita obyvatel České republiky v letech 1993-2002 a výhled do roku 2050*, Praha: Česká národní banka, s. 8-10.
21. Školačky maminkami? *Pardubický deník*. 2.2.2007, č. 28, str. 2.
22. ŠRÁMKOVÁ, M. EU: Zkrácený úvazek nesmí brzdit kariéru. *Pardubický deník*. 21.11.2008, s. 15.
23. Třileté působení centra asistované reprodukce Sanus v Pardubicích. *Pardubický deník*. 7.11.2008, s. 4.

24. TV Nova. *Televizní noviny*. 04.09.2008.
25. TV Nova. *Televizní noviny*. 09.09.2008.
26. TV Nova. *Televizní noviny*. 19.10.2008.

27. *Aktuálně.cz: Nečas chce zaplatit otcům za dítě týdenní dovolenou*. [online]. 2007 [cit. 2009-04-04]. Dostupný z: <<http://www.aktualne.centrum.cz/domaci/spolecnost/clanek.phtml?id=419174>>.
28. *Centrum evropských studií* [online]. 2007 [cit. 2008-12-15]. Dostupné z <http://www.ces.vse.cz/portal/index.php?page=view_chapter&kap=8>.
29. *Český statistický úřad* [online]. 2009 [cit. 2009-01-16]. Dostupné z <<http://www.czso.cz>>.
30. *Demografický informační portál* [online]. 2008 [cit. 2008-11-30]. Dostupné z <http://www.demografie.info/?cz_prognozy=&PHPSESSID=dccb9f08e8cd6c53567572514dcb43d1>.
31. GOLA, P.. *Peněžítá pomoc v mateřství v EU* [online]. 2008, 27.10.2008 [cit. 2007-12-14]. Dostupný z <<http://209.85.129.104/search?q=cache:BMUeBZV8uKoJ:www.sfinance.cz/zpravy/finance/196818-penezita-pomoc-v-materstvi-v-eu/+porodnost+v+EU&hl=cs&ct=clnk&cd=19&gl=cz>>.
32. GOLA, P.. *Peníze maminkám ... zvýší porodnost?* [online]. 2006, 19.6.2006 [cit. 2008-10-22]. Dostupný z <<http://www.mesec.cz/clanky/penize-maminkam-zvysi-porodnost/+porodnost+v+EU&hl=cs&ct=clnk&cd=11&gl=cz>>.
33. GOLA, P.. *Porodnost je nízká... půjdeme do důchodu později?* [online]. 2007, 26.3.2007 [cit. 2008-11-22]. Dostupný z <<http://www.mesec.cz/clanky/porodnost-je-nizka-pujdeme-do-duchodu-pozdeji/+porodnost+v+EU&hl=cs&ct=clnk&cd=6&gl=cz>>.
34. *Hospodářské noviny : Evropa se vylidňuje, porodnost klesá* [online]. 2006 [cit. 2007-04-11]. Dostupný z <http://www.hn.ihned.cz/index.php?p=500000_d&article%5Bid%5D=18420250>.
35. *iDnes.cz: Nová pravidla rodičovské dovolené*. [online]. 2008 [cit. 2009-01-05]. Dostupný z <http://www.fincentrum.idnes.cz/nova-pravidla-rodicovske-dovolene-d5u-/fi_blind.asp?c=A080121_001032_fi_blind_hla>.

36. *Měšec.cz: Porodné* [online]. 2006 [cit. 2007-02-11]. Dostupné z <<http://www.mesec.cz/texty/porodne/>>.
37. *Ministerstvo práce a sociálních věcí : Rodina* [online]. 2008 [cit. 2009-01-20]. Dostupný z <<http://www.mpsv.cz/cs/4>>.
38. *Ministerstvo práce a sociálních věcí : Otázky a odpovědi* [online]. 2007 [cit. 2008-10-25]. Dostupný z <<http://www.mpsv.cz/cs/4753>>.
39. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2006 [cit. 2007-03-08]. Dostupné z <<http://www.portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/porodne/porodne.htm>>.
40. *Ministerstvo práce a sociálních věcí : PSP - leden 2009* [online]. 2009 [cit. 2009-01-26]. Dostupný z <<http://www.mpsv.cz/cs/6098>>, s.1-8.
41. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2009 [cit. 2009-01-26]. Dostupný z <<http://www.mpsv.cz/cs/2#dsp>>.
42. MLÍČKOVÁ, H. *Pardubický deník : Neplodná je desetina českých párů. Ale i pro ně existuje řešení* [online]. 2008 [cit. 2008-12-18]. Dostupný z <<http://www.pardubicky.denik.cz/babyboom/neplodnost20080313.html>>
43. *Neplodnost.cz* [online]. 2008 [cit. 2009-01-30]. Dostupné z <www.neplodnost.cz>.
44. TUČEK, J. *Budou si rodiče budoucí dítě vybírat?* [online]. 2008 [cit. 2008-12-14]. Dostupný z <<http://www.aktualne.centrum.cz/veda/clanek.phtml?id=258562>>.
45. ŘEZNIČKOVÁ, L. *Rodičovský příspěvek doznal změn i zmatků* [online]. 2006 [cit. 2009-01-11]. Dostupné z <<http://www.penize.cz/17879-rodicovsky-prispevek-doznal-zmen-i-zmatku>>.
46. *Změny pro budoucnost* [online]. 2007 [cit. 2009-01-14]. Dostupný z <<http://www.reforma.cz/ptejte-se/statni-socialni-podpora-a-socialni-pece.aspx>>.

Seznam použitých zkratek

aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
atp.	a tak podobně
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
EU	Evropská unie
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
např.	například
PPM	peněžitá pomoc v mateřství
příp.	případně
resp.	respektive

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Podíl živě narozených dětí mimo manželství z živě narozených celkem podle krajů v letech 2000 – 2005 (v %).....	20
Tabulka 2 - Počet mateřských škol v letech 2000-2006 v ČR	31
Tabulka 3 - Výše zdanění v závislosti na počtu dětí ve vybraných zemích EU (za rok 2006).....	34
Tabulka 4 - Výše porodného v ČR.....	36
Tabulka 5 - Porovnání měsíční výše peněžitě pomoci v mateřství (PPM) v roce 2008 a od ledna 2009.....	40
Tabulka 6 - Výměra rodičovského příspěvku od 1.1.2008	42
Tabulka 7 - Výše přídatku na dítě vyplácená v ČR od 1.1.2009.....	44
Tabulka 8 - Je podle Vás náročné sladit pracovní a rodinné povinnosti?	54
Tabulka 9 - Základní charakteristiky budoucího demografického vývoje dle ČSÚ	64
Tabulka 10 - Očekávaný vývoj celkového počtu obyvatel, všechny varianty, 2002-2050	66

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Vývoj úhrnné plodnosti a její struktury podle věku v ČR v letech 1991-2002	15
Obrázek 2 - Struktura živě narozených podle rodinného stavu ženy v letech 1993 a 2005	18
Obrázek 3 - Úhrnná plodnost v jednotlivých regionech ČR v letech 200-2007	20
Obrázek 4 - Úhrnná plodnost (počet narozených dětí na 1 ženu ve věku 15-49 let) ve vybraných regionech světa.....	23
Obrázek 5 - Porodnost v Evropské unii (rok 2004).....	24
Obrázek 6 - Výše porodného v ČR při narození jednoho a dvou dětí v jednotlivých obdobích (v Kč)	37
Obrázek 7 - Faktory nejvíce ovlivňující porodnost z pohledu žen.....	55
Obrázek 8 - Faktory nejvíce ovlivňující porodnost z pohledu mužů	56
Obrázek 9 - Příčiny nárůstu počtu mimomanželských dětí za region Pardubice a hl. město Praha.....	57
Obrázek 10 - Celkový roční přírůstek ob. v % a jeho složení, rok 2005.....	62
Obrázek 11 - Podíl cizinců v jednotlivých státech EU	63
Obrázek 12 - Očekávaná struktura úhrnné plodnosti podle věkových skupin, střední varianta, 2002-2050	65
Obrázek 13 - Očekávané věkové složení obyvatelstva ČR v roce 2050 dle ČSÚ, střední varianta.....	67

Seznam příloh

Příloha 1	Počet narozených dětí na území ČR v letech 1990 - 2007.....	10
Příloha 2	Počet narozených dětí nezletilým dívkám v letech 1990 - 2005.....	11
Příloha 3	Kde rodí nezletilé dívky nejčastěji (rok 2004).....	12
Příloha 4	Živě narození v ČR v letech 1991 - 2007	10
Příloha 5	Úhrnná plodnost a průměrný věk matek při porodu v evropských zemích - nejnižší a nejvyšší hodnoty, poslední dostupné údaje (zpravidla rok 2002)	10
Příloha 6	Počet dětí připadajících na jednu ženu v reprodukčním věku.....	10
Příloha 7	Ukázka výpočtu zdanění v České republice v roce 2006.....	11
Příloha 8	Nárok na peněžitou pomoc v mateřství v EU (v týdnech).....	12
Příloha 9	Orientační ceny výkonů a léků při léčbě neplodnosti	13
Příloha 10	Očekávané věkové složení v ČR dle ČSÚ, střední varianta	14
Příloha 11	Prognóza vývoje ekonomické aktivity populace ČR	15
Příloha 12	Dotazník	16
Příloha 13	Vyhodnocení dotazníků – region Pardubice	19
Příloha 14	Vyhodnocení dotazníků – hl. město Praha.....	23

Příloha 1 Počet narozených dětí na území ČR v letech 1990 - 2007

Rok	Počet narozených
1990	130 564
1991	129 354
1992	121 705
1992	121 025
1993	106 579
1994	96 097
1995	96 097
1996	90 446
1997	90 657
1998	90 535
1999	89 471
2000	90 910
2001	90 715
2002	92 786
2003	93 685
2004	97 664
2005	102 211
2006	105 831
2007	114 632
2008	119 570

Zdroj: Český statistický úřad [online]. 2006 [cit. 2007-03-15]. Dostupné z <[http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/publ/4001-07-v_roce_2007_\(predbezne_vysledky\)](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/publ/4001-07-v_roce_2007_(predbezne_vysledky))>.

Příloha 2 Počet narozených dětí nezletilým dívkám v letech 1990 - 2005

Rok	Věk				Celkem
	14 a méně	15 let	16 let	17 let	
1990	20	99	536	2 007	2 662
1991	19	108	587	2 397	3 111
1992	23	103	557	2 237	2 920
1993	26	108	533	2 076	2 743
1994	21	97	420	1 576	2 114
1995	14	89	380	1 152	1 635
1996	23	81	312	941	1 357
1997	16	66	289	811	1 182
1998	5	48	256	736	1 045
1999	12	59	227	690	988
2000	17	55	227	690	989
2001	17	63	220	513	813
2002	20	71	246	583	920
2003	26	69	222	594	911
2004	14	77	265	285	641
2005	19	72	264	549	904

Zdroj: Školačky maminkami? *Pardubický deník*. 2.2.2007, č. 28, str. 2.

Příloha 3 Kde rodí nezletilé dívky nejčastěji (rok 2004)

Kraj	Počet
Ústecký	184
Moravskoslezský	165
Středočeský	97
Jihomoravský	67
Karlovarský	61
Jihočeský	57
Liberecký	54
Královéhradecký	50
Olomoucký	42
Praha	42
Plzeňský	39
Pardubický	37
Vysočina	35
Zlínský	21

Zdroj: Školačky maminkami? *Pardubický deník*. 2.2.2007, č. 28, str. 2.

Příloha 4 Živě narození v ČR v letech 1991 - 2007

Rok	Živě narození celkem	v tom podle rodinného stavu matky				v tom podle věku matky						v tom podle pořadí dítěte				Živě narození na 1000 obyvatel
		svobodná	vdaná	rozvedená	ovdovělá	do 19 let	20 - 24 let	25 - 29 let	30 - 34 let	35 - 39 let	40 a více let	první	druhé	třetí	čtvrté a vyšší pořadí	
1991	129 354	9 226	116 651	3 120	357	.	57 817	34 241	12 054	4 431	766	64 762	45 916	13 513	5 163	12,5
1992	121 705	9 441	108 697	3 248	319	.	53 614	32 406	11 183	4 015	768	60 646	43 567	12 559	4 933	11,8
1993	121 025	11 269	105 702	3 730	324	.	53 132	32 097	11 705	4 240	763	58 695	44 477	12 527	5 326	11,7
1994	106 579	11 378	91 072	3 828	301	.	47 312	28 742	11 547	3 896	741	50 825	39 345	11 467	4 942	10,3
1995	96 097	10 910	81 150	3 715	322	.	42 126	27 255	11 745	3 655	707	44 522	37 026	10 034	4 515	9,3
1996	90 446	11 244	75 158	3 771	273	.	39 123	26 920	11 940	3 632	692	42 106	34 817	9 240	4 283	8,8
1997	90 657	11 946	74 532	3 852	327	.	37 797	29 000	12 411	3 826	684	42 812	34 520	9 279	4 046	8,8
1998	90 535	12 875	73 326	4 019	315	.	35 704	31 225	12 829	4 032	710	43 124	34 394	9 064	3 953	8,8
1999	89 471	13 966	71 045	4 180	280	.	32 024	33 796	13 318	4 255	731	43 069	33 606	8 880	3 916	8,7
2000	90 910	15 064	71 118	4 465	263	.	28 898	37 467	14 506	4 822	749	43 904	33 873	9 143	3 990	8,8
2001	90 715	16 359	69 439	4 653	264	.	24 985	39 512	16 356	5 183	852	43 337	34 216	9 244	3 918	8,9
2002	92 786	18 095	69 327	5 086	278	.	22 607	41 257	18 421	5 788	918	44 745	34 447	9 531	4 063	9,1
2003	93 685	20 753	66 972	5 668	292	.	19 919	42 048	20 964	6 008	1 033	45 363	34 823	9 561	3 938	9,2
2004	97 664	23 451	67 825	6 101	287	.	17 940	43 047	25 058	6 810	1 150	48 066	35 669	9 862	4 067	9,6

2005	102 211	25 753	69 802	6 354	302	.	16 716	43 354	29 699	7 664	1 276	49 930	37 993	10 271	4 017	10,0
2006	105 831	28 292	70 572	6 674	293	.	15 884	41 935	34 198	8 861	1 463	51 823	39 038	10 712	4 258	10,3
2007	114 632	32 026	75 095	7 208	303	.	16 241	42 169	40 187	10 831	1 670	54 050	43 400	12 529	4 653	.

Zdroj: Český statistický úřad [online]. 2006 [cit. 2007-03-15]. Dostupné z
http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?cislotab=DEMCU004&&kapitola_id=19.

Příloha 5 Úhrnná plodnost a průměrný věk matek při porodu v evropských zemích - nejnižší a nejvyšší hodnoty, poslední dostupné údaje (zpravidla rok 2002)

Úhrnná plodnost			
Nejnižší úroveň		Nejvyšší úroveň	
Ukrajina	1,10	Irsko	2,00
ČR	1,17	Island	1,93
Slovensko	1,19	Francie	1,89
Slovinsko	1,21	Makedonie	1,77
Moldavsko	1,21	Norsko	1,75
Bulharsko	1,21	Nizozemsko	1,73
Bělorusko	1,22	Dánsko	1,72
Bosna a Hercegovina	1,23	Finsko	1,72
Itálie	1,23	Srbsko a Černá Hora	1,71
Polsko	1,24	Švédsko	1,65
Průměrný věk matek při porodu			
Nejvyšší věk		Nejnižší věk	
Irsko	30,7	Bulharsko	25,3
Španělsko	30,7	Bělorusko	25,8
Nizozemsko	30,4	Moldavsko	25,9
Itálie	30,3	Rumunsko	26,1
Švýcarsko	30,1	Rusko	26,1
Švédsko	30,1	Makedonie	26,6
Dánsko	29,9	Litva	26,9
Finsko	29,7	Slovensko	27,0
Lucembursko	29,5	Srbsko a Černá Hora	27,4
Norsko	29,5	Estonsko	27,5
ČR	27,8	x	x

Zdroj: Český statistický úřad [online]. 2004 [cit. 2007-03-11]. Dostupné z <[http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/B0001D6145/\\$File/4025rra.pdf](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/B0001D6145/$File/4025rra.pdf)>.

**Příloha 6 Počet dětí připadajících na jednu ženu v reprodukčním věku
(údaje za rok 2006)**

Země	Počet dětí
Francie	1,92
Irsko	1,88
Dánsko	1,80
Finsko	1,80
Velká Británie	1,80
Švédsko	1,77
Nizozemí	1,73
Belgie	1,72
Lucembursko	1,70
EU27	1,52
Estonsko	1,50
Kypr	1,42
Rakousko	1,41
Portugalsko	1,40
Malta	1,37
Německo	1,34
Španělsko	1,34
Itálie	1,34
Maďarsko	1,32
Rumunsko	1,32
Bulharsko	1,31
Lotyšsko	1,31
ČR	1,28
Řecko	1,28
Litva	1,27
Slovinsko	1,26
Slovensko	1,25
Polsko	1,24

Zdroj: GOLLA, P.. *Porodnost je nízká... půjdeme do důchodu později?* [online]. 2007 , 26.3.2007 [cit. 2008-11-22]. Dostupný z <<http://www.mesec.cz/clanky/porodnost-je-nizka-pujdeme-do-duchodu-pozdeji/+porodnost+v+EU&hl=cs&ct=clnk&cd=6&gl=cz>>.

Příloha 7 Ukázka výpočtu zdanění v České republice v roce 2006

1) Výpočet daně u bezdětného

Hrubá mzda: **19 030 Kč** (průměrná mzda za rok 2005)

Daň z příjmů: 1 866 Kč

Sociální pojištění: 1 523 Kč

Zdravotní pojištění: 857 Kč

Čistá mzda: **14 784 Kč**

Výše zdanění (v %): 22,3%

2) Výpočet daně při uplatnění odpočtu na dvě děti

Hrubá mzda: **19 030 Kč** (průměrná mzda za rok 2005)

Daň z příjmu: 2 466 Kč

Sociální pojištění (8%): 1 523 Kč

Zdravotní pojištění (4,5%): 857 Kč

Sleva na dani z příjmu: 1 600 Kč

Čistá mzda: **15 784 Kč**

Výše zdanění (v %): 17,1%

Příloha 8 Nárok na peněžitou pomoc v mateřství v EU (v týdnech)

Země	Délka v týdnech
Bulharsko	45
ČR	28
Slovensko	28
Velká Británie	26
Maďarsko	24
Itálie	24
Irsko	22
Estonsko	20
Litva	18
Malta	18
Polsko	18
Rumunsko	18
Řecko	17
Portugalsko	17
Francie	16
Španělsko	16
Kypr	16
Lotyšsko	16
Nizozemí	16
Lucembursko	16
Rakousko	16
Slovinsko	15
Finsko	15
Německo	14

GOLA, P.. *Peněžitá pomoc v mateřství v EU* [online]. 2006, 27.10.2008 [cit. 2007-12-14]. Dostupný z <http://209.85.129.104/search?q=cache:BMUeBZV8uKkJ:www.sfinance.cz/zpravy/finance/196818-penezita-pomoc-v-materstvi-v-eu/+porodnost+v+EU&hl=cs&ct=clnk&cd=19&gl=cz> >.

Příloha 9 Orientační ceny výkonů a léků při léčbě neplodnosti

Cyklus IVF pro samoplátce **22 500 Kč**

Nekompletní cyklus IVF	
přerušeno před punkcí vaječnicků	990 Kč
přerušeno po punkci vaječnicku bez získaných vajíček	7 950 Kč
přerušeno kvůli neoplození vajíček	11 600 Kč

Léky potřebné ke stimulaci

Rekombinantní gonadotropiny 900 IU, doplatek pro pojištěnkyně	2 000 Kč
Rekombinantní gonadotropiny 900 IU pro samoplátkyni	9 000 Kč
Močové čištěné hMG 750 IU pro pojištěnkyni	700 Kč
Močové čištěné hMG 750 IU pro samoplátkyni	6 200 Kč

Výkony nehrazené ze zdravotního pojištění

Asistovaný hatching na 2 embrya	3-6 000 Kč
ICSI na 2 vajíčka	4-10 000 Kč
Prodloužená kultivace nad 48 hod.	2-7 000 Kč
Zamrazení nadbytečných embryí + skladování 1 rok	1 500-5 000 Kč
Zamrazení spermií + skladování 1 rok	1-3 000 Kč
Rozmrazení embryí a jejich transfer (KET)	2 500-6 000 Kč
MESA, TESE	9-15 000 Kč

Dárcovství gamet

Dávka spermií dárce	500-2 000 Kč
Darované vajíčko	5-15 000 Kč
Cyklus stimulace a odběru dárkyně pro samoplátkyni	30-50 000 Kč

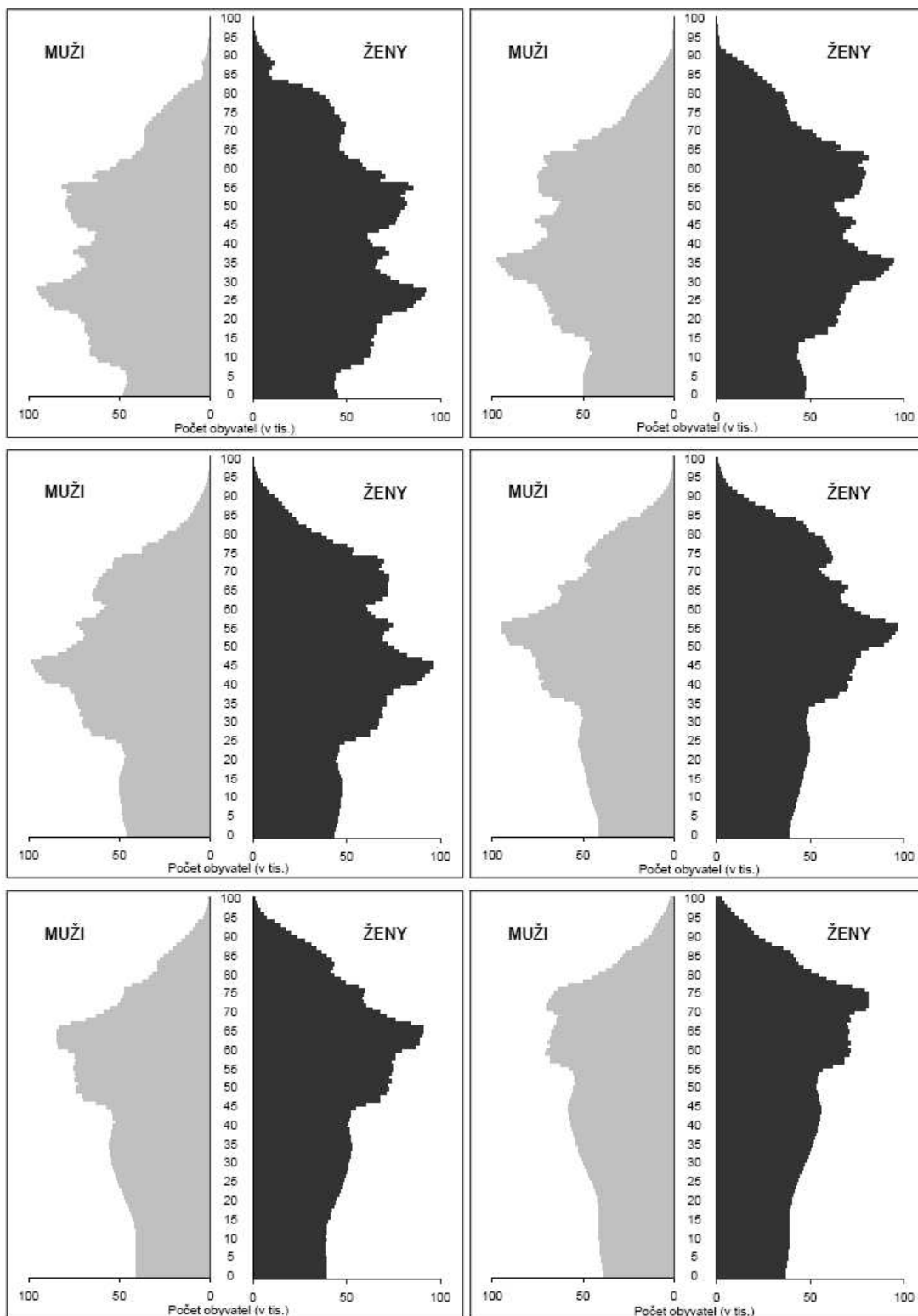
PGD

Preimplantační genetická diagnostika	10-27 500 Kč
--------------------------------------	--------------

Zdroj: *Neploinnost.cz* [online]. 2008 [cit. 2008-11-30]. Dostupné z http://www.neploinnost.cz/web/verejnost/uhrada/nehrazene_vykony/.

**Příloha 10 Očekávané věkové složení v ČR dle ČSÚ, střední varianta
(roky 2002, 2010, 2020, 2030, 2040 a 2050)**

Zdroj: Český statistický úřad [online]. 2004 [cit. 2008-12-15]. Dostupný z <<http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/p/4025-04>>, s. 18.

Příloha 11 Prognóza vývoje ekonomické aktivity populace ČR

	2002	2010	2020	2030	2040	2050
Počet obyvatel ve věkové skupině 15 – 59 let	6678,0	6406,5	5903,2	5546,7	4805,1	4294,4
- změna proti předchozímu období (v %)		-4,07	-7,9	-6,0	-13,4	-10,6
Počet obyvatel ve věkové skupině 60+ let	1917,8	2405,3	2849,3	3145,5	3630,1	3727,8
- změna proti předchozímu období (v %)		25,42	18,5	10,4	15,4	2,7
Celkový počet populace 15+	8595,8	8811,8	8752,5	8692,2	8435,2	8022,2
- změna proti předchozímu období (v %)		2,51	-0,7	-0,7	-3,0	-4,9
Podíl věkové skupiny 15 - 59 na populaci 15+ (v %)	77,7	72,7	67,4	63,8	57,0	53,5
Podíl věkové skupiny 60+ na populaci 15+ (v %)	22,3	27,3	32,6	36,2	43,0	46,5
Počet ekonomicky akt. populace ve věk. sk. 15 – 59	4977,7	4775,3	4400,2	4134,4	3581,6	3201,0
Počet ekonomicky akt. populace ve věk. sk. 60+	161,3	202,4	239,7	264,6	305,4	313,6
Celkový počet ekonomicky aktivní populace	5139,1	4977,7	4639,9	4399,1	3887,0	3514,6
- změna proti předchozímu období (v %)		-3,1	-6,8	-5,2	-11,6	-9,6
Celková míra ekonomické aktivity.	59,8	56,5	53,0	50,6	46,1	43,8

Zdroj: RUTAROVÁ, R.: *Populační vývoj a ekonomická aktivita obyvatel České republiky v letech 1993-2002 a výhled do roku 2050*, Praha: Česká národní banka, s. 20.

Příloha 12 Dotazník

Vážená paní, vážený pane,

chtěla bych Vás poprosit o vyplnění následujícího dotazníku. Studuji 2. ročník navazujícího studia Ekonomicko-správní fakulty Univerzity Pardubice. Výsledky tohoto průzkumu použiji pro svoji závěrečnou diplomovou práci. Odpověď, která vyjadřuje nejlépe Váš názor, zatrhněte. U otázek, na které lze odpovědět více způsoby, označte jen tu možnost, které přikládáte největší význam.

Dotazník je anonymní a požadované údaje budou sloužit výše uvedenému účelu.

Za Vaši ochotu a spolupráci předem děkuji.

1. Věk .....
2. Pohlaví: a) muž
b) žena
3. Rodinný stav: a) svobodný(á)
b) ženatý (vdaná)
c) rozvedený(á)
d) vdovec (vdova)
4. Nejvyšší dosažené vzdělání: a) základní
b) vyučen
c) středoškolské bez maturity
d) středoškolské s maturitou
e) vyšší odborné
f) vysokoškolské (Bc.)
g) vysokoškolské (Ing., Mgr., ...)
5. Bydliště: a) město
b) venkov
6. Počet dětí: a) bezdětný(á)
b) 1 dítě
c) 2 děti
d) 3 a více
7. Kolik dětí byste chtěl(a) mít (celkem)? a) žádné
b) 1 dítě
c) 2 děti
d) 3 děti
e) více (vypište kolik) .....

8. V kolika letech jste měl(a)/plánujete mít první dítě? .....
9. Žijete s partnerkou/partnerem? a) ano
b) ne
10. Kde bydlíte? a) u rodičů/příbuzných
b) v podnájmu
c) ve vlastním bytě/domě
11. Jaký je Váš názor? Mít děti je a) záležitostí každého člověka
b) naší zodpovědností vůči společnosti
12. Jaký z faktorů podle Vás nejvíce ovlivňuje porodnost?
a) populační politika státu
b) systém sociálních dávek
c) bytová situace
d) uplatnění na trhu práce
e) nárůst významu vzdělání a profesní kariéry
f) podíl žen žijících v manželství
g) jiný (vypište jaký) .....
13. Jak důležité jsou pro Vás následující hodnoty?
1- rozhodující; 2- důležité; 3- méně důležité; 4- nevýznamné
vlastní bydlení	1	2	3	4
finanční prostředky	1	2	3	4
zaměstnání/studium	1	2	3	4
kariéra	1	2	3	4
rodina	1	2	3	4
14. Pokud byste nemohl(a) mít vlastní děti, byl(a) byste ochoten(ochotna) dítě adoptovat?
a) ano c) ne
b) spíše ano d) spíše ne
15. Je podle Vás náročné sladit pracovní a rodinné povinnosti?
a) ano c) ne
b) spíše ano d) spíše ne
16. Myslíte si, že je výše porodného a peněžité pomoci v mateřství dostatečná?
porodné: a) ano peněžité pomoci v mateřství: a) ano
b) ne b) ne
17. Jaká by podle Vás byla optimální výše těchto sociálních dávek?
porodné .....
peněžité pomoci v mateřství .....
18. Měl by podle Vás chodit na mateřskou dovolenou otec?
a) ano c) ne
b) spíše ano d) spíše ne

19. V čem spatřujete největší příčinu nárůstu počtu mimomanželských dětí?

- a) vyšší sociální dávky pro svobodné matky
- b) větší nezávislost obou partnerů
- c) rostoucí trend nesezdaných partnerství
- d) obavy z potenciálního rozvodu
- e) jiná příčina (vypište jaká) .....

20. Co by podle Vás zvýšilo porodnost?

.....
.....

Příloha 13 Vyhodnocení dotazníků – region Pardubice

Věk respondentů

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
20 - 30	22	44,0	19	38,0	41	41
31 - 45	20	40,0	17	34,0	37	37
46 a více	8	16,0	14	28,0	22	22

Pohlaví respondentů

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) muž	-	-	50	100,0	50	50
b) žena	50	100,0	-	-	50	50

Rodinný stav

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) svobodný(á)	19	38,0	15	30,0	34	34
b) ženatý (vdaná)	25	50,0	26	52,0	51	51
c) rozvedený(á)	5	10,0	9	18,0	14	14
d) vdovec (vdova)	1	2,0	-	-	1	1

Nejvyšší dosažené vzdělání

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) základní	2	4,0	-	-	2	2
b) vyučen	10	20,0	12	24,0	22	22
c) středoškolské bez maturity	2	4,0	-	-	2	2
d) středoškolské s maturitou	22	44,0	20	40,0	42	42
e) vyšší odborné	3	6,0	6	12,0	9	9
f) vysokoškolské (Bc.)	2	4,0	1	2,0	3	3
g) vysokoškolské (Ing., Mgr., ...)	9	18,0	11	22,0	20	20

Bydliště

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) město	40	8,0	39	78,0	79	79
b) venkov	10	2,0	11	22,0	21	21

Počet dětí

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) bezdětný(á)	16	32,0	15	30,0	31	31
b) 1 dítě	11	22,0	16	32,0	27	27
c) 2 děti	21	42,0	19	38,0	40	40
d) 3 a více	2	4,0	-	-	2	2

Kolik dětí byste chtěl(a) mít (celkem)?

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
0	1	2,0	3	6,0	4	4
1	3	6,0	8	16,0	11	11
2	39	78,0	32	64,0	71	71
3	5	10,0	7	14,0	12	12
4	1	2,0	-	-	1	1
5	1	2,0	-	-	1	1

Žijete s partnerkou/partnerem?

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) ano	37	74,0	38	76,0	75	75
b) ne	13	26,0	12	24,0	25	25

Kde bydlíte?

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) u rodičů	15	30,0	12	24,0	27	27
b) v podnájmu/nájmu	8	16,0	10	20,0	18	18
c) ve vlastním bytě/domě	27	54,0	28	56,0	55	55

Jaký je Váš názor? Mít děti je

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) záležitostí každého člověka	49	98,0	43	86,0	92	92
b) naší zodpovědností vůči společnosti	1	2,0	7	11,3	8	8

Jaký z faktorů podle Vás nejvíce ovlivňuje porodnost?

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) populační politika státu	8	16,0	5	10,0	13	13
b) systém sociálních dávek	11	22,0	9	18,0	20	20
c) bytová situace	16	32,0	21	42,0	37	37
d) uplatnění na trhu práce	2	4,0	4	8,0	6	6
e) nárůst významu vzdělání a profesní kariéry	10	20,0	6	12,0	16	16
f) podíl žen žijících v manželství	1	2,0	-	-	1	1
g) jiný	2	4,0	5	10,0	7	7

Pokud byste nemohl(a) mít vlastní děti, byl(a) byste ochoten (ochotna) dítě adoptovat?

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) ano	28	56,0	14	28,0	42	42
b) spíše ano	13	26,0	17	34,0	30	30
c) ne	1	2,0	6	12,0	7	7
d) spíše ne	8	16,0	13	26,0	21	21

Je podle Vás náročné sladit pracovní a rodinné povinnosti?

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) ano	20	40,0	14	28,0	34	34
b) spíše ano	15	30,0	12	24,0	27	27
c) ne	9	18,0	15	30,0	24	24
d) spíše ne	6	12,0	9	18,0	15	15

Myslíte si, že je výše porodného a peněžité pomoci v mateřství dostatečná?

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
Porodné						
a) ano	40	80,0	31	62,0	71	71
b) ne	10	20,0	14	28,0	24	24
nevím	-	-	3	6,0	2	2
bez odpovědi	-	-	2	4,0	1	1
Peněžité pomoci v mateřství						
a) ano	22	44,0	18	36,0	40	40
b) ne	28	56,0	17	34,0	45	45
nevím	-	-	3	6,0	2	2
bez odpovědi	-	-	2	4,0	1	1

Měl by podle Vás chodit na mateřskou dovolenou otec?

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) ano	4	8,0	6	12,0	10	10
b) spíše ano	4	8,0	10	20,0	14	14
c) ne	16	32,0	14	28,0	30	30
d) spíše ne	26	52,0	20	40,0	46	46

V čem spatřujete největší příčinu nárůstu počtu mimomanželských dětí?

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) sociální dávky pro svobodné matky	21	42,0	15	30,0	36	36
b) větší nezávislost obou partnerů	6	12,0	15	30,0	21	21
c) rostoucí trend nesezdaných partnerství	20	40,0	14	28,0	34	34
d) obavy z potenciálního rozvodu	1	2,0	3	6,0	4	4
e) jiná příčina	2	4,0	3	6,0	5	5

Zdroj: Dotazník – příloha 11

Příloha 14 Vyhodnocení dotazníků – hl. město Praha

Věk respondentů

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
20 - 30	20	40,0	18	36,0	38	38
31 - 45	19	38,0	20	40,0	39	39
46 a více	11	22,0	12	24,0	23	23

Pohlaví respondentů

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) muž	-	-	50	100,0	50	50
b) žena	50	100,0	-	-	50	50

Rodinný stav

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) svobodný(á)	15	30,0	20	40,0	35	35
b) ženatý (vdaná)	31	62,0	23	46,0	54	54
c) rozvedený(á)	3	6,0	7	14,0	10	10
d) vdovec (vdova)	1	2,0	-	-	1	1

Nejvyšší dosažené vzdělání

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) základní	1	2,0	-	-	1	1
b) vyučen	5	10,0	3	6,0	8	8
c) středoškolské bez maturity	1	2,0	5	10,0	6	6
d) středoškolské s maturitou	14	28,0	10	20,0	24	24
e) vyšší odborné	7	14,0	8	16,0	15	15
f) vysokoškolské (Bc.)	4	8,0	4	8,0	8	8
g) vysokoškolské (Ing., Mgr., ...)	18	36,0	20	40,0	38	38

Bydliště

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) město	47	94,0	44	88,0	91	91
b) venkov	3	6,0	6	12,0	9	9

Počet dětí

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) bezdětný(á)	12	24,0	20	40,0	32	32
b) 1 dítě	14	28,0	10	20,0	24	24
c) 2 děti	17	34,0	15	30,0	32	32
d) 3 a více	7	14,0	5	10,0	12	12

Kolik dětí byste chtěl(a) mít (celkem)?

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
0	2	4,0	6	12,0	8	8
1	6	12,0	11	22,0	17	17
2	29	58,0	18	36,0	47	47
3	11	22,0	13	26,0	24	24
4	2	4,0	1	2,0	3	3
5	-	-	1	2,0	1	1

Žijete s partnerkou/partnerem?

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) ano	42	84,0	39	78,0	81	81
b) ne	8	16,0	11	22,0	19	19

Kde bydlíte?

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) u rodičů	3	6,0	5	10,0	8	8
b) v podnájmu/nájmu	7	14,0	15	30,0	22	22
c) ve vlastním bytě/domě	40	80,0	30	60,0	70	70

Jaký je Váš názor? Mít děti je

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) záležitostí každého člověka	49	98,0	42	84,0	91	91
b) naší zodpovědností vůči společnosti	1	2,0	8	16,0	9	9

Jaký z faktorů podle Vás nejvíce ovlivňuje porodnost?

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) populační politika státu	3	6,0	7	14,0	10	10
b) systém sociálních dávek	2	4,0	4	8,0	8	8
c) bytová situace	29	58,0	21	42,0	50	50
d) uplatnění na trhu práce	4	8,0	4	8,0	8	8
e) nárůst významu vzdělání a profesní kariéry	8	16,0	7	14,0	15	15
f) podíl žen žijících v manželství	2	4,0	3	6,0	5	5
g) jiný	2	4,0	4	8,0	6	6

Pokud byste nemohl(a) mít vlastní děti, byl(a) byste ochoten (ochotna) dítě adoptovat?

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) ano	15	30,0	13	26,0	28	28
b) spíše ano	25	50,0	19	38,0	44	44
c) ne	2	4,0	7	14,0	9	9
d) spíše ne	8	16,0	11	22,0	19	19

Je podle Vás náročné sladit pracovní a rodinné povinnosti?

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) ano	15	30,0	12	24,0	27	27
b) spíše ano	26	52,0	18	36,0	44	44
c) ne	6	12,0	8	16,0	14	14
d) spíše ne	3	6,0	12	24,0	15	15

Myslíte si, že je výše porodného a peněžité pomoci v mateřství dostatečná?

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
Porodné						
a) ano	28	56,0	25	50,0	53	53
b) ne	21	42,0	23	46,0	44	44
nevím	1	2,0	3	6,0	4	4
bez odpovědi	-	-	-	-	0	0
Peněžité pomoci v mateřství						
a) ano	10	20,0	16	32,0	26	26
b) ne	39	78,0	32	64,0	71	71
nevím	1	2,0	2	4,0	3	3
bez odpovědi	-	-	-	-	0	0

Měl by podle Vás chodit na mateřskou dovolenou otec?

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) ano	5	10,0	7	14,0	12	12
b) spíše ano	5	10,0	14	28,0	19	19
c) ne	2	4,0	11	22,0	13	13
d) spíše ne	38	76,0	18	36,0	56	56

V čem spatřujete největší příčinu nárůstu počtu mimomanželských dětí?

Odpověď	Pohlaví				Celkem	v [%]
	ženy	v [%]	muži	v [%]		
a) sociální dávky pro svobodné matky	7	14,0	6	12,0	13	13
b) větší nezávislost obou partnerů	21	42,0	20	40,0	41	41
c) rostoucí trend nesezdaných partnerství	20	40,0	23	46,0	43	43
d) obavy z potenciálního rozvodu	1	2,0	1	2,0	2	2
e) jiná příčina	1	2,0	-	-	1	1

Zdroj: Dotazník – příloha 11